

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**POLİTİK KONJONKTÜR TEORİSİ İŞİĞINDA
TÜRKİYE'DE SEÇİM VE EKONOMİ İLİŞKİSİ**
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

MERVE DURGUT

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ SEDEF ŞEN

KASTAMONU 2020

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**POLİTİK KONJONKTÜR TEORİSİ İŞİĞINDA TÜRKİYE'DE
SEÇİM VE EKONOMİ İLİŞKİSİ**

Merve DURGUT

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Sedef ŞEN

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Orhan KANDEMİR

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Beyazıt ÇİÇEN

KASTAMONU-2020

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Merve DURGUT

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

POLİTİK KONJONKTÜR TEORİSİ IŞIĞINDA TÜRKİYE’DE SEÇİM VE EKONOMİ İLİŞKİSİ

Merve DURGUT

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sedef ŞEN

Bu çalışmada politik konjonktür teorisi ışığında Türkiye’de seçim dönemlerinde mali gösterge olarak ele alınan genel devlet toplam harcamaları üzerinde herhangi bir dalgalanmanın olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla 1999-2018 dönemine ait veri seti kullanılmış ve tahminler zaman serisi metodolojisinden yararlanılarak elde edilmiştir. Genişletilmiş Dickey-Fuller yöntemi ile serilerin durağanlığı araştırılırken gecikmesi dağıtılmış otoregresif eş bütünleşme yöntemi ile uzun dönem ilişkiye bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, seçim dönemlerinde kamu harcamalarının kısa dönemde artmadığı ancak uzun vadede değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Politik Konjonktür Teorisi, Maliye Politikası, Zaman Serisi

2020, 88 sayfa

ABSTRACT

Msc. Thesis

**ELECTION AND ECONOMY LINK IN TURKEY IN THE LIGHT OF
POLITICAL BUSINESS CYCLE THEORY**

Merve DURGUT

Kastamonu University
Institute of Social Science
Department of Economics

Supervisor: Asst. Prof. Sedef ŞEN

In this study, it has been explored whether there exists any political business cycle on general government expenditure, which is considered as a fiscal indicator, in the period of elections in Turkey by applying to the political business cycle theory. In line with this purpose, the data set for the period 1999-2018 has been used and estimations are obtained by taking advantage of time series methodology. While investigating the stationary of the series with augmented Dickey-Fuller method, the long term relationship is analyzed with autoregressive distributed lag co-integration method. To the findings, general government expenditures do not increase election times in the short run, but there exists a link between variables in the long run.

Keywords: Political Business Cycle Theory, Fiscal Policy, Time Series**2020, 88 pages**

ÖNSÖZ

Politik konjonktür teorisi politikacıların yeniden seçilebilmek amacıyla seçim dönemlerinde ekonomiyi manipüle edici davranışların varlığını araştırmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de politik güdüler ile ekonomi üzerinde manipülatif hareketlerin varlığı/yokluğu araştırılmıştır.

Tez çalışmam boyunca yardımını ve desteğini hiç esirgemeyen, değerli vaktini her zaman ayıran, tez konumu belirlemem, planlamam ve ilerlemem konusunda bana daima yol gösteren, hatalarıma güler yüzü ile sabreden, azmine ve çalışkanlığına hayran kaldığım, bilgisine ve deneyimine çok güvendiğim değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sedef ŞEN’e ve lisans eğitimimden itibaren beni hep destekleyen ve yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Orhan Kandemir’e derin ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca canı gönülden bana her zaman her konuda destek veren aileme, babam Mustafa ve annem Şehime DURGUT’ta teşekkür ederim.

Merve DURGUT

Kastamonu 16/06/2020

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. KONJONKTÜREL DALGALANMALAR	3
2.1. Konjunktürel İlgili Kavramlar.....	3
2.2. Konjunktürel Dalgalanma Aşamaları	4
2.3. Konjunktürel Dalgalanma Türleri	6
2.3.1. Mevsimsel Dalgalanma.....	7
2.3.2. Rassal Dalgalanma.....	7
2.3.3. Trend	7
2.3.4. Konjunktürel Dalgalanma.....	8
2.4. Konjunktürel Dalgalanma Ölçüm Yöntemleri	9
3. İKTİSADİ KONJONKTÜR TEORİLERİ	12
3.1. Erken Dönem Teorileri.....	12
3.2. Ana Akım Konjunktürel Dalgalanmalar Teorisi	18
Şekil 3.2. Ana akım konjunktürel dalgalanma teorisini	19
3.3. Reel Konjunktürel Dalgalanmalar Teorisi	21
4. POLİTİK KONJONKTÜR TEORİLERİ	23
4.1. Politik Konjunktür Dalgalanmaları Teorileri	23
4.1.1. Geleneksel Politik Konjunktür Dalgalanmaları Teorileri.....	24
4.1.2. Geleneksel Olmayan Politik Konjunktür Dalgalanmaları Teorileri	28
4.2. Politik Bütçe Dalgalanmaları Teorileri	31
5. POLİTİK BÜTÇE DALGALANMALARI ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI	32
6. EKONOMETRİK BİR UYGULAMA: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	43
6.1. Türkiye’de 2000-2018 Döneminde Siyasi ve Ekonomik Durum.....	43

6.1.1. 2000-2010 Dönemi	43
6.1.2. 2010-2018 Dönemi	49
6.2. Metodoloji ve Tahminler	54
6.2.1. Veriler ve Değişkenler	54
6.2.2. Birim Kök ve Eş Bütünleşme Metodolojisi	55
6.2.3. Tahminler	61
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ.....	85

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Konjonktürel dalgalanma aşamaları	6
Şekil 3.1. Kondratieff dalgalarının aşamalarını	17
Şekil 3.2. Ana akım konjonktürel dalgalanma teorisini	19
Şekil 6.1. CUSUM sonuçları.....	64
Şekil 6.2. CUSUMsq sonuçları	64

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Konjonktürel dalgalanmayı tanımlayan metotlar	10
Tablo 2.2. Konjonktürel dalgalanmaların temel belirleyicileri.....	11
Tablo 4.1. Konjonktürel dalgalanma modelleri	23
Tablo 4.2. Konjonktürel dalgalanma yaklaşımların sınıflandırılması.....	24
Tablo 4.3. Politik partilerin tercihleri.....	27
Tablo 4.4. Geleneksel politik konjonktür teorilerinin varsayımları.....	28
Tablo 5.1. Dünya politik bütçe dalgalanmaları literatürü	33
Tablo 6.1. 2000-2010 Dönemi temel makro iktisadi göstergeler.....	43
Tablo 6.2. Büyüme oranları ve oy oranları (2000-2010)	46
Tablo 6.3. 2000-2010 Dönemi kamu ekonomisine ilişkin göstergeler	46
Tablo 6.4. 2010-2018 dönemi temel makro iktisadi göstergeler	50
Tablo 6.5. Büyüme oranları ve oy oranları (2010-2018)	53
Tablo 6.6. 2010-2018 dönemi kamu ekonomisine ilişkin göstergeler.....	53
Tablo 6.7. Tamamlayıcı İstatistikler	61
Tablo 6.8. Birim kök test sonuçları.....	61
Tablo 6.9. ARDL eşbütünleşme ve diagnostik test sonuçları	62
Tablo 6.10. ARDL testi sonucunda elde edilen kısa ve uzun dönem katsayıları.....	63

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AD	Toplam Talep
ADF	Augmented Dickey Fuller
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ARDL	Gecikmesi Dağıtılmış Otoresif Sınır Testi
CUSUM	Kümümlatif Toplam
CUSUMsq	Kümümlatif Toplam Kareler
DF	Dickey-Fuller
FEVD	Tahmin Hatası Varyans Ayrışması
GLS	Genelleştirilmiş Doğrusal Model
GMM	Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HP	Hodrick Prescott
IMF	Uluslararası Para Fonu
KBGSYİH	Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
LAS	Uzun Dönem Toplam Arz Eğrisi
LSDV	En Küçük Kareler Kukla Değişkenler Modeli
MGK	Milli Güvenlik Kurumu
NBER	Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OLS	Sıradan En Küçük Kareler

PP	Phillips Perron
SAS	Kısa Dönem Toplam Arz Eğrisi
2SLS	İki Aşamalı En Küçük Kareler
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDK	Türk Dil Kurumu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TL	Türk Lirası

1. GİRİŞ

Politik konjonktür teorileri geliştirilmeden önce hükümetin ekonomideki rolü, ekonomideki temsili ajanın fayda fonksiyonu ile örtüşen bir sosyal refah fonksiyonunu maksimize eden sosyal planlamacı olması şeklindedir. Başlangıçta hükümetin davranışları pür olarak siyaset bilimcilerin ilgi alanına girerken 1960'lı yıllardan sonra Kamu Tercih Teorisi ve Politik Konjonktür Teorilerinin gelişimi ile birlikte iktisatçıların da ilgi alanına girmeye başlamıştır. Hükümetin rolü sadece sosyal refah fonksiyonunu artırma amacıyla olan bir durumdan kendi bireysel fayda fonksiyonunu da artırma çabasında olan bir hale bürünmüştür. Seçim sonuçlarını kazanabilmek için ekonomide çeşitli müdahalelerde bulunan hükümetin, fırsatçı ya da partizan davranışlar sergilediği gözlemlenmiştir.

Politik konjonktür teorileri olarak adlandırılan bu yeni alan, geleneksel ve geleneksel olmayan teoriler olmak üzere iki kısma ayrılarak incelenmiştir. Geleneksel modellerde seçmenlerin geçmişe bakarak beklentilerini oluşturdukları (adaptif), geleneksel olmayan teorilerde ise rasyonel beklentiler ile hareket ettikleri vurgulanmaktadır. Her iki teoride de partilerin fırsatçı ya da partizan şekilde hareket ederek iktisadi büyüklükler üzerinde dalgalanma oluşturdukları açıklanmaktadır.

Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları teorisine göre, partiler seçimi kazanabilmek için çeşitli makro iktisadi büyüklükler üzerinde olumlu hava oluşturacak şekilde para ve maliye politikası araçlarına başvururken, partizan konjonktür dalgalanmaları teorisine göre partiler siyasi ideolojilerine uygun olarak politika araçlarını kullanmaktadırlar.

Politik konjonktür dalgalanmaları oluşturan partilerin para politikası araçları üzerinde hakimiyetinin azalması onları maliye politikası araçları üzerinde manipülatif hareketler bulundurmaya zorlamış, politik konjonktür teorisinin alt bir çalışma alanı niteliğinde olan ve politik bütçe dalgalanmaları teorisi isminde yeni bir araştırma alanı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada bu yeni alt alanın Türkiye için geçerliliği sorgulanmıştır.

5 ana başlıktan oluşan çalışmanın ilk başlığı altında konjonktür ile ilgili temel kavramlar tanıtılmış, konjonktürel dalgalanma türleri, aşamaları ve ölçüm yöntemlerinden bahsedilmiştir. İkinci başlık altında iktisadi konjonktür teorileri erken dönem, ana akım ve reel konjonktür dalgalanmaları olarak sınıflandırılmış ve ilgili teoriler hakkında açıklayıcı bilgilere yere verilmiştir. Üçüncü başlık altında politik konjonktür teorileri açıklanmış, geleneksel ve geleneksel olmayan politik konjonktür teorilerine ek olarak politik bütçe dalgalanmaları teorisi hakkında da bilgiler verilmiştir. Beşinci başlık altında politik bütçe dalgalanmaları üzerinde dünyada ve Türkiye’de yapılan çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgiye yer verilmiştir. Son başlık altında ise ekonometrik uygulamada başvurulan yöntemlerin metodolojik açıklamalarına ve elde edilen tahmin sonuçlarına yer verilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, seçim dönemlerinde kamu harcamalarının kısa dönemde artmadığı ancak uzun dönemde seçim ve kamu harcaması değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle seçimlerin uzun dönemde kamu harcamaları üzerinde dalgalanma oluşturduğu gösterilmiştir.

2. KONJONKTÜREL DALGALANMALAR

Kavramsal çerçeve başlığı altında konjonktür, iktisadi konjonktür, konjonktürel dalgalanma kavramları hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra konjonktürel dalgalanma aşamaları, türleri ve ölçüm yöntemlerine de değinilecek ve ilgili kısım sonlandırılacaktır.

2.1. Konjonktürle İlgili Kavramlar

Türk Dil Kurumu (TDK)'ya göre konjonktür kelimesi Fransızcadan gelmektedir. Birinci anlamı “geçerli durum”; ikinci anlamı ise “her türlü durumun ve şartın ortaya çıkardığı sonuç” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). İktisadi terimler sözlüğüne göre ise konjonktür kelimesi çevrim olarak ifade edilmektedir (TDK, 2004).

İktisadi anlamda konjonktürün tanımı ise ekonominin içinde bulunduğu durum olarak nitelendirilebilir. Örneğin iktisadi büyüme oranının artması (azalması) enflasyon oranlarının düşmesi (artması), işsizliğin azalması (artması) gibi durumlar ekonominin içinde bulunduğu durumu yani iktisadi konjonktürü tanımlar niteliktedir.

Konjonktürel dalgalanma sözcüğü İngilizce’de *business cycle* olarak ifade edilmektedir¹. Herhangi bir değişkende belli dönemlerde ortaya çıkan trendden sapma durumu olarak düşünülebilir. İktisadi konjonktürel dalgalanma sözcüğü ise en genel anlamda herhangi bir iktisadi değişkenin dönemsel artış ya da azalışlarını açıklarken kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkar. Modern piyasa ekonomileri uzun dönemli büyüme konusunda ciddi başarı göstermişlerdir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisi son yüzyıldan günümüze büyük ölçüde iktisadi anlamda büyümüştür. Fakat bu büyüme patikası en gelişmiş ülkeler için bile her zaman istikrarlı değildir. İnişli ve çıkışlı dönemler gözlemlenebilmektedir. Reel gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) büyüme oranındaki kısa dönemli değişimlere iktisadi konjonktürel dalgalanma (ekonomik dalgalanmalar) veya iş çevrimleri adı verilmektedir (Acemoğlu, Laibson ve List, 2016).

¹ Konjonktürel dalgalanma ve iş çevrimleri tez boyunca aynı anlamlarda kullanılmıştır.

İlgili kavramlar hakkında yapılan diğer tanımlamalar şöyledir: Burns ve Mitchell'e (1946) göre, iş çevrimleri, ülkelerin toplam ekonomik faaliyetinde görülen bir dalgalanma türü olarak bilinmektedir. İlgili iş çevrimleri genişleme ve daralma şeklinde birbirini izleyen sıra ile görülebilmektedir. Oluşan iş çevrimleri periyodik olarak kendisini göstermemektedir. İş çevrimleri süreleri 1 yıldan 12 yıla kadar değişebilmektedir (Burn ve Mitchell, 1946). Haberler'e göre iktisadi konjunktür; genişleme ve daralma dönemlerinin birbirini izlemesidir (Unay, 2001). Magdoff ve Yates (2009)'e göre

“konjunktür; girişimcilerin salt kazanç ve kâr hırsıyla hareket ettiği bir ekonominin genişleme döneminde üretim ve istihdamı arttırarak ekonomiyi canlandırması, talep azaldığında ise var olan üretim fazlasının maliyetini yüklenmek zorunda kalıp istihdamı düşürmesi ile ekonomiyi durgunluğa sevk etmesi ve ekonomi dengeye geldikten aynı süreçlerin birbirini tekrarlaması durumudur” (Magdoff ve Yates, 2009'dan aktaran Özçelik, Babayiğit, 2018: 848).

Fırat (2012)'ye göre, konjunktürel dalgalanmalar, ekonomik işlemlerin hepsinde ortaya çıkan, genel bir eğilim etrafındaki sürekli ve uzun dönemli genişleme ve daralmalar şeklindeki değişimlerdir. Eğilmez (2014a)'e göre konjunktürel dalgalanma, en genel ifade ile bir ülke ekonomisinin gerçekleşen üretim kapasitesinde ortaya çıkan artış ve azalışların oluşturduğu görünüm olarak tanımlanabilir. Pigou (1927), konjunktürel dalgalanmayı endüstride oluşan istihdam ile ilişkilendirmiştir. Ekonomideki dalgalanmaların işsizlik oranına bağlı olarak ortaya çıktığını varsaymaktadır (Pigou, 1927). Yıldırım (2009) konjunktürel dalgalanmayı ekonomik faaliyetlerin düzeyinde, düzenli biçimde meydana gelen, genişlemeyi bir daralmanın izlediği ve daha sonra daralmayı genişlemenin izlediği bir istikrarsızlık olarak tanımlamaktadır.

2.2. Konjunktürel Dalgalanma Aşamaları

Bu kısımda konjunktürel dalgalanmalar refah, daralma, kriz ve canlanma olmak üzere 4 aşamada ele alınacaktır (Şimşek, 2015; Parasız ve Bildirici, 2014).

Refah (Boom) Aşaması: Ekonominin canlanma aşamasını tamamlamasını takiben refah aşamasına gelmesi durumudur. Refah dönemi “ekonominin tam istihdama

yöneldiği aşamadır” (Parasız ve Bildirici, 2014). Bu aşamada ekonomiye olan güven artar, üretim miktarı potansiyel seviyesine ulaştığından dolayı kaynak sorunları ortaya çıkmaya başlar ve fiyatlarda yükseliş gözlemlenir. Yüksek fiyat ve üretim seviyesi sebebiyle kârlarda artış görülür ve yeni yatırımlar söz konusudur (Şimşek, 2015). Ancak bu gelişmeler bir süre devam ettikten sonra ekonomide nitelikli iş gücü açığı oluşur ve üretimde de darboğazlar ortaya çıkar. Fiyat artışlarına bağlı olarak maliyetlerde yükseliş gözlemlenir (Parasız ve Bildirici, 2014).

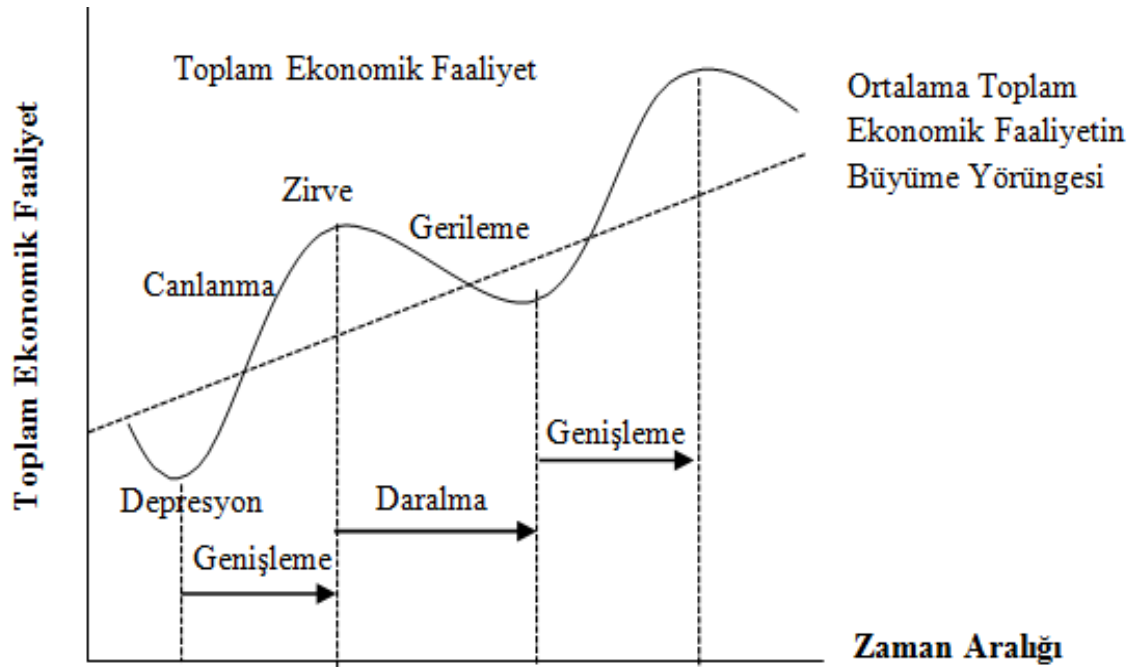
Ekonomik Daralma (Gerileme, Resesyon) Aşaması: Refah aşamasını takiben ortaya çıkan devredir. Refah seviyesi aşılnca geri dönüş başlamaktadır (Parasız ve Bildirici, 2014). Bu devrede talep ve kârlar düşmektedir. Düşen kârlar firmaları finansal açıdan sıkıntıya sokmaktadır (Knoop, 2004). Bu süreçte negatif büyüme hızı, düşük istihdam düzeyi ve yatırımlarda azalış görülmektedir (Parasız ve Bildirici, 2014). Ekonomide belirsizliklerin hâkim olduğu bu aşamada girişimciler risk alarak yatırım yapmama yönünde davranış sergilemektedirler. Ekonomide güvensizliğin hâkim olduğu aşama olarak da bilinir (Knoop, 2004).

Kriz (Çöküş, Buhran) Aşaması: Milli gelir seviyesinin düşüşe geçmeye başladığı aşamadır. Yatırımların durma noktasına geldiği, üretim, gelir ve istihdam düzeyinin düştüğü, iflasların hâkim olduğu aşama olarak da bilinir (Parasız ve Bildirici, 2014).

Ekonomik Canlanma (Genişleme, Kalkınma) Aşaması: Canlanma yani genişleme aşaması ekonominin yukarı yönde hareket etmesidir. Ekonominin dip aşamasını yaşadktan sonra refah aşamasına tekrar döndüğü aşama olarak da bilinir. Bu aşamada gerek devlet müdahalesi gerekse ekonominin kendi yapısı ile ekonomi iyileşme yolundadır (Şimşek, 2015). Ekonomide tekrar güven ortamı sağlanmıştır.

Konjonktürel dalgalanmaların aşamaları ile ilgili süreç Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Konjonktürel dalgalanma aşamaları

Kaynak: Özçelik ve Sunay, 2018

Şekilde görüldüğü gibi ilgili 4 aşama birbirini takip etmektedir. Depresyon dönemini canlanma, zirve ve daha sonra tekrar gerileme ve depresyon dönemleri izlemektedir. Diğer bir deyişle genişleme, daralma ve tekrar genişleme şeklinde dalgalanmalar oluşmaktadır.

2.3. Konjonktürel Dalgalanma Türleri

Herhangi bir değişkene ait bir zaman serisi genel olarak trend, mevsimsel, konjonktürel ve düzensiz hareketlerin bileşiminden oluşan bir yapıya sahip olabilmektedir (Sevüktekin ve Nargeleşkenler, 2010). Zaman serilerinin göstermiş olduğu bu yapı konjonktürel dalgalanmaların türleri olarak da sınıflandırılmaktadır. Buna göre, konjonktürel dalgalanmalar iktisadi açıdan bakıldığında genel olarak 4'e ayrılmaktadır: Mevsimsel dalgalanma, rassal (düzensiz ya da tesadüfi) dalgalanma, konjonktürel dalgalanma ve trend şeklindedir (Sevüktekin ve Nargeleşkenler, 2010).

2.3.1. Mevsimsel Dalgalanma

Zaman serileri belirli dönemlerde mevsimsel faktörlerin etkisi ile dalgalanma gösterebilir. Genelde mevsimsel etkiler aylık olarak ortaya çıkmaktadır, yıllık verilerde mevsimsellik etkisi açık bir şekilde gözlemlenemeyebilir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010). Mevsimsellik etkisinde olan bazı verilerin değerleri yılın belli dönemlerinde diğer dönemlere göreceli olarak daha yüksek ya da düşük seviyelere ulaşabilirler. Bir yılın belirli dönemlerinde soğuk içeceklerin tüketiminin artması veya azalması, sıcaklık, düşen yağmur miktarı gibi durumlar örnek olarak gösterilebilir. Zaman serilerinde mevsimselliğin ortaya çıkışında birçok faktör etkili olabilmektedir. İklimler, insan alışkanlıkları, resmi ve dini bayramlar, özel günler, sosyal olaylar, indirimli satışlar gibi çok farklı şekillerde mevsimsellik etkisi ortaya çıkabilmektedir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010).

2.3.2. Rassal Dalgalanma

Rassal kelimesi tesadüfi, düzensiz ya da rasgele anlamlarında da kullanılmaktadır. Rassal dalgalanmalar genellikle verilerin sabit bir ortalama civarında iniş ve çıkışla sergilediği bir yapı olarak bilinmektedir. Bu tür seriler ortalamaya göre durağan bir özellik göstermektedir. Rassal dalgalanma içeren değişkenlerin mevsimsellik, trend gibi belli bir sistematik özelliğe sahip yapıları bulunmamaktadır (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010). Rassal dalgalanmaların ortaya çıkış nedenleri genellikle grevler, boykotlar, depremler, politik olaylar gibi ekonomi dışı olaylardan kaynaklı olmakta ve kendi aralarında birbirleri ile ilişkilendirilemeyen olaylardan oluşmaktadır. Aniden oluşan yeri ve zamanı öngörülemeyen olaylar olarak da bilinir. Ekonomide etkisini bir zaman sonra göstermektedir (Benli, 2017).

2.3.3. Trend

Zaman serisindeki trend ögesi bir serinin artış ya da azalış yönündeki sistematik ve kalıcı bir eğilimini yansıtmaktadır. Örneğin, son 200 yıldır Amerika'nın nüfus serisinde yukarı yönlü bir trendin olması. Pozitif (negatif) trende sahip olan serilerin şu anki değeri geçmiş dönem değerlerine göre daha yüksek (daha düşük) olmaktadır

(Beckett, 2013). Trend uzun dönemli hareketleri göstermektedir. Bu sebeple trendin ortaya çıkabilmesi için 15 ile 18 aylık bir sürece ihtiyaç vardır.

“Bir trend döneminin 5 ile 8 yıllık konjunktür dalgalanmalarından en az 2 veya 3 konjunktür dalgalanmasını içermesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu sürelerden daha kısa bir dönem incelendiğinde trend yerine bir konjunktür döneminin ele alınması ihtimali ortaya çıkabilir. 15 ile 18 yıllık dönemden daha uzun bir dönem dikkate alındığında ise iki trend döneminin incelenmesi söz konusu olabilir” (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010, s. 13).

Konjunktürel dalgalanma, canlanma (gelişme ve refah) ve daralma (çöküş ve bunalım) olarak trend doğrusu üzerinde şekil almaktadır. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) rakamları, uzun dönemli nüfus artış ve azalışlar, çalışan sayısındaki değişimler, teknolojik hareketler ve sermaye birikimi, yatırımlardaki değişimler, ticaretteki değişimler gibi birçok ekonomik göstergelerin zaman boyunca hareketleri birer trend kalıbını oluşturmaktadır (Şimşek, 2015).

2.3.4. Konjunktürel Dalgalanma

Konjunktürel dalgalanmalar ekonominin veya daha spesifik olarak sektörlerin genişleme ya da daralma dönemlerini içeren değişimler olarak düşünülür. Genişleme dönemlerinde yatırımlar, tüketimler, üretimler, gelirler gibi temel ekonomik göstergelerde belli bir süre için yükseliş gerileme dönemlerinde ise düşüş gözlemlenir. Gerilemeyi takiben tekrar genişleme ortaya çıkmaktadır. Konjunktürel dalgalanmalar genellikle belli periyodlarla ortaya çıkmayan ancak 5 ile 8 yıllık sürelerde tekrarlanabilen bir yapıdadır (Orhunbilge, 1999 ve Ferber ve Verdoorn, 1962'den aktaran Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010).

Mevsimsel ve konjunktürel dalgalanma arasında birbirine benzer yönlerin olmasına rağmen bazı ortak olmayan konular da bulunmaktadır. Mevsimsel dalgalanmalarda dönemler düzenli ve belli periyodlarda ortaya çıkarken konjunktürel dalgalanmalar düzensiz ve belirli sürelerde ortaya çıkma özelliği sergilemeyen bir yapıya sahiptir. Ayrıca, konjunktürel dalgalanmaların ortalama uzunlukları mevsimsel dalgalanmalara göre daha uzundur. Son olarak, konjunktürel dalgalanmaların genişliği mevsimsel dalgalanmaya göre daha fazla değişkenliğe sahiptir (Makridakis

vd., 1998, DeLurgio, 1998 ve Chatfield, 1980'den aktaran Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010).

2.4. Konjonktürel Dalgalanma Ölçüm Yöntemleri

Zaman serilerinde var olan konjonktürel dalgalanmayı trendden ayırmak için birkaç yaklaşım önerilmektedir. Bu yaklaşımlardan biri Hodrick-Prescott (HP) filtresi olarak adlandırılmaktadır. Bir serideki trend ögesini belirlemek için şu yol izlenir (Skare ve Stjepanovic, 2015):

$$Y_t = \tau_t + c_t$$

Bu denklemdaki τ_t trend ögesini c_t ise döngüsel ögeyi temsil etmektedir. τ_t durağan olmayabilir ve deterministik ya da stokastik trend olabilir. Bu denklemden asıl amaç c_t ögesini ölçmektir. Bu öge farklı zaman periyodlarının stokastik döngülerinden üretilen durağan bir ögedir. HP filtresi ile trendden arındırma metodu kullanılarak elde edilen dinamik konjonktürel dalgalanma çalışılan datanın özelliklerine bağlı olmaktadır. Eğer seri durağan ise trendden arındırma işlemi başarılı olmakta iken eğer seri durağan değilse HP filtreleme yöntemi sahte konjonktürel dalgalanma üretmektedir (Skare ve Stjepanovic, 2015).

İkinci yaklaşım ise spektral analize dayanmaktadır. Bu yaklaşımda tipik konjonktürel dalgalanmanın periyodu ile ilgili ögeleri tespit etmektedir. Bu periyod genellikle 6 çeyrek ile 8 yıl arasında olmaktadır. Bu yöntem Baxer ve King (1999) tarafından geliştirilmiştir ve band-pass filtreleme olarak da adlandırılır. Baxter ve King (1999)'un bu filtreleme yönteminde veri bir zaman serisinin k. incı sıra hareketli ortalamasına başvurulurken ayrıştırma elde edilir:

$$Y_t^* = \sum_{k=K}^K \alpha_k y_{t-k}$$

hareketli ortalama oranı simetrik olarak seçilir, $a_k = a_{-k}$ $k=1, \dots, K$, hareketli ortalama katsayılarının toplamı sıfır olursa, $\sum_{k=K}^K \alpha_k = 0$, bu durum trend ayrıştırmasının bir özelliği vardır anlamına gelmektedir. Bu yöntem deterministik

karesel terimleri elimine eder ya da iki ya da daha az dereceden entegre durağan seriler elde eder.

Yukarıdaki temel yaklaşımlar haricinde konjonktürel dalgalanmayı ölçen diğer yöntemler Tablo 2.1’de gösterilmiştir (Skare ve Stjepanovic, 2015):

Tablo 2.1: Konjonktürel dalgalanmayı tanımlayan metotlar

Yazarlar	Konjonktürel Dalgalanmayı Tanımlayan Metotlar
Burns ve Wesley (1946)	Konjonktürel dalgalanma toplam ekonomik aktivitedeki dalgalanmanın bir türüdür.
NBER ² (2010)	Konjonktürel dalgalanmalar iki kısma dayanır: Periyodik zirve ve dip
Zarnowitz (1992)	Büyümede meydana gelen dalgaları uzun dönem trendden sapma olarak göz önüne almaktadır.
King, Plosser ve Stock (1991)	Reel konjonktürel dalgalanma modeli kullanarak büyüme dalgalanması ve konjonktürel dalgalanmaların birlikte belirlendiğini göstermişlerdir.
Singleton (1988), King and Rebelo (1999), Cogley and Nason (1995)	HP filtrelemeyi kullanarak konjonktürel dalgalanmayı tanımlamak için alternatif bir yaklaşım sunmaktadır.
Baxter ve King (1999)	Spektral analizi önermiştir.

Kaynak: Skare ve Stjepanovic, 2015

² National Bureau of Economic Research

Konjonktürel dalgalanmaların temel belirleyicileri ise Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 1.2. Konjonktürel dalgalanmaların temel belirleyicileri

Yazarlar	Konjonktürel Dalgalanmayı Ortaya Çıkaran Sebepler
Prescott (1986)	Savaş sonrası dönemde teknolojik şokların belirsizliğinin etkileri göz önüne alınmaktadır.
Norrbin (1988)	Askeri harcamalar kullanılarak toplam faktör verimliliği ölçümü ile ortaya çıkarılmıştır.
Evans (1992)	Para politikası belirleyicileri kullanılarak toplam faktör verimliliği ölçümü ile ortaya çıkarılmıştır.
Gali (1999), King vd. (1991), Nelson ve Plosser (1982), King ve Rebelo (1999)	Konjonktürel dalgalanmalardaki titreşimlerde (pulses) teknolojik şokların önemini tartışmaktadırlar.
Kim ve Lougani (1992), Rotemberg ve Woodford (1996), Finn (2000)	Konjonktürel dalgalanmanın temel nedeni olarak teknolojik gelişme yerine petrol endüstrisindeki şoklar olarak görülmüştür.
Christiano ve Eichenbaum (1992), Baxter ve King (1999), Braun (1994) ve McGrattan (1994)	Konjonktürel dalgalanmanın temel nedeni olarak teknolojik gelişme yerine mali şoklar olarak görülmüştür.
Ramey ve Shapiro (1998), Burnside vd. (1996) ve Fisher (2003)	Hükümet harcamalarındaki değişimlerin konjonktürel dalgalanma üzerindeki etkilerine odaklanılmıştır.
Bernanke, Gertler ve Gilchrist (1996), Dixit ve Stiglitz (1977)	Konjonktürel dalgalanmanın temel nedeni olarak teknolojik gelişme yerine parasal şoklar olarak görülmüştür.
Farmer (1999)	Konjonktürel dalgalanmanın belirleyici faktörü olarak çoklu dengelerini üzerinde durulmuştur.

Kaynak: Skare ve Stjepanovic, 2015

3. İKTİSADİ KONJONKTÜR TEORİLERİ

Konjonktür teorileri üzerine yapılan çalışmalar erken dönem teorileri, ana akım konjonktürel dalgalanma teorileri ve reel konjonktürel dalgalanmalar teorileri olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Erken dönem teorilerinde dalgalanmalar tahmin edilemediği için şok olarak adlandırılırken diğer teorilerde şoklar karşısında oluşturulmuş modeller çerçevesinde oluşmuştur (Abel vd. 2014'den aktaran Özçelik ve Sunay, 2018). Dışsal şok teorileri, nüfus dinamikleri teorisi, Marksist kapitalist krizler teorisi, psikolojik teoriler ve uzun dalgalara dayalı konjonktür teorileri erken dönem konjonktür teorileri olarak sınıflandırılabilir. Keynesyen, Monetarist, Yeni Klasik ve Yeni Keynesyen teoriler ana akım konjonktür teorileri başlığı altında sınıflandırılmaktadır.

3.1. Erken Dönem Teorileri

Dışsal şok teorileri, isminden de açık olduğu gibi ülke dışı etkenlerden kaynaklanan ancak ülke içerisinde değişiklik yaratan süreçleri açıklamaya çalışan teorilerdir. Savaşlar, doğal afetler, krizler gibi ülke ekonomisini dışarıdan etkileyen koşullara dayandırılarak açıklanmaktadır. 1875 yılında W. Stanley Jevons tarafından ortaya atılan güneş lekeleri teorisi (sunspot theory of business cycle) bu alanda yapılan ilk çalışmalardan biridir (Özçelik ve Sunay, 2018).

William Stanley Jevons ve onun oğlu H. Stanley Jevons güneş sisteminin hareketinin tarımsal çıktı üzerinde ve doğal olarak ekonomik aktivite üzerinde değişimlere neden olacağı görüşünü ortaya atmışlardır (Kuester ve Britton, 2003). William Stanley Jevons 1910 yılında yazmış olduğu Döviz Kuru ve Finans Araştırmaları (Investigations in Currency and Finance) kitabının çeşitli bölümünde hava durumunun ekonomik aktivite üzerindeki etkilerini açıklamıştır. Güneş dönemi ve tahıl fiyatları (Solar Period and Price of Corn) isimli ilk makalesinde güneş lekeli dalgalanmasının ortalama uzunluğu (yaklaşık 11 yıl) ile çoğu tarihi konjonktürel dalgalanmanın uzunluğu arasında çarpıcı bir benzerlik olduğunu ortaya çıkarmıştır. William Stanley Jevons ticari krizin dönemselliği ve fiziksel açıklaması isimli çalışmasında araştırmalarına devam etmiş ve konjonktürel dalgalanmaların güneş

lekeleri dalgalanmaları ile bağlantılı tahmin edilebilir bir örüntü izlediğini iddia etmiştir. Hava şartlarındaki örüntü ve ekonomik aktivite arasındaki bu ilişkinin Afrika ve Hindistan gibi tarımsal toplumlarda daha güçlü olduğunu savunmuştur (Kuester ve Britton, 2003).

Nüfus dinamikleri teorisi, nüfusun sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer faktörler ile etkileşimini açıklamak üzere ortaya atılmıştır (Güneş, 2009). Robert Thomas Malthus'un "Nüfus Üzerine Deneme" (Essay on Population) isimli eseri nüfus üzerine yapılan ilk eser olarak kabul edilmektedir (Güneş, 2009). Bu söz konusu deneme esas itibarıyla yeryüzündeki kaynakların devamlı çoğalan bir nüfusun istekleriyle mücadele edemeyeceğini ileri sürmektedir (Skousen, 2014). Nüfus geometrik olarak artma eğiliminde iken gıda üretimi ise sadece aritmetik olarak artma eğilimindedir (Skousen, 2014). Malthus nüfus ve ücret arasında da korelasyon bulmuştur. Nüfus artışıyla hızla artan emek arzı da artacak ve bu durum sonuç olarak ücretlerde düşüş meydana getirecektir. Ücret düşüşleri işçilerin dayanabilecekleri maksimum düzeye kadar düşecektir (Güneş, 2009). Malthus demografik hareketleri ekonominin dinamik süreci olarak değerlendirmiş ve nüfus artış oranlarının reel ücretlerin asgari geçim seviyesi etrafındaki hareketleri ile paralel dalgalandığını öne sürmüştür (Lee ve Loschky, 1987'den aktaran Özçelik ve Sunay, 2018).

"Ekonomideki uzun dönem dalgalanmaları aile kavramından yola çıkarak nüfus artışı ile ilişkilendiren Malthus'a göre ilk evrede ekonominin canlanması ile iyileşen yaşam koşulları, doğurganlık oranlarını yükselterek nüfus artışını sağlayacaktır. Ancak artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamayacak olan kıt kaynaklar bir süre sonra ölümlere, kıtlıklara, hatta savaflara yol açarak ekonomilerin çökmesine sebep olacaktır" (Özçelik ve Sunay, 2018, s.852).

Marksist kapitalist krizler teorisi ekonomik dalgalanmaların nedenini açıklayan bir diğer teoridir. Marks'a göre kapitalist üretim yönteminin başlangıcı, değişimi ve son bulması üç yasa ile olacaktır: Oransızlık yasası, sermaye birikimi yasası ve azalan kâr oranıdır (Gilpin, 2012). Bu yasalardan oransızlık yasası ekonomik dalgalanmaların sebebini ayrıntılı olarak açıklamaktadır.

“...oransızlık yasası, (çok basitleştirilmiş anlamda) arz kendi talebini yaratır ve böylece arz ve talep çok kısa istisnai anlar dışında her zaman dengede olur diyen Say yasasının reddini gerektirir” ... “Say yasası, dengeleme sürecinin kapitalist veya piyasa ekonomilerinde fazla üretimi imkânsız hale getirdiğini söyler. Marks, tıpkı John Maynard Keynes gibi, bu dengeleme eğiliminin varlığını reddeder ve kapitalist ekonominin bazı tip malları fazla üretme eğiliminde olduğunu iddia eder. Marks, kapitalizmde mal üretme kapasitesi ile tüketicilerin (maaşlı çalışanların) bu malları tüketme kapasiteleri arasında doğal olarak bir çelişki bulunduğunu, bu nedenle üretim ve tüketim arasında mütemadiyen tekrarlanan bu orantısızlığın piyasanın “anarşisi” gereği periyodik depresyonlara ve ekonomik dalgalanmalara yol açtığını iddia etmiştir” (Gilpin, 2012, s.53).

Psikolojik teoriler, insan davranışlarının iktisadi davranışlar üzerindeki etkisini psikolojik sebeplere bağlı olarak açıklamaya çalışmaktadır. İktisat ve psikoloji bilimlerinin her ikisinin alet kutusunu insan oluşturmaktadır. İktisat bilimi insanın iktisadi seçimleri ve bu doğrultuda yaptığı tercihler ile uğraşırken psikoloji bilimi insanların hal ve hareketleri ve bunların nedenleri ile ilgilenmektedir (Eser ve Toigonbaeva, 2011). Neoklasik iktisatçı Irving Fisher (1867-1947) iktisadi davranışları açıklarken psikolojik unsurların üzerinde duran iktisatçılardan biridir. Algı ve yanılma olgularına değinen Fisher, insanların fiyatlar, döviz kuru gibi iktisadi değişkenler değiştiğinde yerel para biriminin değişmediğine inandığını, diğer bir deyişle insanların reel ve nominal değeri karıştırdığını ve para yanılımları sonucunda konjonktürel dalgalanmaların ortaya çıktığını ifade etmiştir (Thaler, 1997’den aktaran Eser ve Toigonbaeva, 2011).

Uzun dalgalara dayalı konjonktür teorileri ilk defa N.D. Kondratieff’in 1922 yılında yayınladığı iktisadi hayatta uzun dalgalarda isimli makalesinde ortaya çıkarılmıştır. Bu makalede ekonominin uzun dönemli dalgalanmalar ile düşüş ve yükseliş şeklinde bir seyir izlediğini ve bu aşamalardan oluşan bir dalga boyunun 40-50 yıllık bir sürede oluştuğunu iddia etmiştir. Daha sonra benzer görüş Schumpeter tarafından geliştirilmiştir (Maillet, 1983’den aktaran Yılmaz vd. 2005).

Uzun dalga iki veya daha fazla konjonktür dalgalarına bölünebilen bir konjonktür dalgası olarak tanımlanmaktadır (Tinbergen, 1981). Clement Juglar, Simon Kuznets, Joseph Kitchin, Nikolai D. Kondratieff ve Joseph Schumpeter gibi isimler uzun

dalgalara dayalı konjonktür teorilerini geliştiren önemli kişiler olmuşlardır. Konjonktürel dalgalanmalar uzunluklarına göre 4 sınıfa ayrılmaktadır: 3-5 yıllık dalgalanmalara Kitchin dalgalanmaları, 7-10 yıllık dalgalanmalara Juglar dalgalanmaları, 15-20 yıllık dalgalanmalara Kuznets dalgalanmaları ve 48-60 yıllık dalgalanmalara da Kondratieff dalgalanmaları denilmektedir (Keskingöz, 2014). Buna göre, her bir Kondratieff dalgalanmaları 2-3 tane Kuznets, 6-8 tane Juglar ya da 12-20 tane Kitchin dalgalanmalarından oluşurken, her bir Kuznets dalgalanmaları 2-3 tane Juglar, 3-5 tane Kitchin dalgalanmalarından ve her bir Juglar dalgalanmaları da 2-3 tane Kitchin dalgalanmalarından oluşmaktadır (Zarnowitz, 1991'den aktaran Keskingöz, 2014).

Juglar'a göre ekonomik krizlerin sebebi ticaret ve sanayi alanlarında ortaya çıkan artış döneminde yapılan fazla spekülasyonlarla ilişkilendirilmiştir. Bunun sonucu olarak kredilerin etkin kullanılmaması, iflasların artması gibi durumlar ekonomide dalgalanmalara neden olabilmektedir (Legrand ve Hagemann, 2005'den aktaran Şimşek, 2015).

Kuznets dalgalanmaları uzun döngü (long swing) olarak da adlandırılmaktadır. (Kelley, 1969). Uzun dalgalanmalar ile ilgili yapılan analizler temel olarak Amerikan deneyimlerine dayanmaktadır. 15-25 yıl arasında değişen yatırım, çıktı, büyüme, göç, sermaye akışı ve nüfustaki değişimler için analizler yapılmıştır. Genel olarak üzerinde anlaşılan konu demografik faktörler, özellikle doğum ve göç oranları Amerika'daki uzun döngülerin önemli öğelerindedir. Kuznets nüfustaki büyümenin dalgalanma üzerine önemine vurgu yapmıştır (Kelley, 1969). Kuznets yapmış olduğu analizlerinde nüfus ve iş gücündeki artışın ekonomide uzun dönemli dalgalanmalara sebep olduğunu göstermiştir. Kuznets dalgalanmalarına ulaşım-inşaat dalgaları ismi de verilmektedir. Sebep olarak ulaşım ve inşaat sektöründe inşa edilme süresi, eskimesi yeniden yapılması gibi faktörler için gerekli olan yaklaşık 15-20 yıllık bir zamanın diliminin Kuznets dalgalarının oluşumu için geçen süre ile eş değer olmasından kaynaklanmaktadır (Brenfenbrenner vd. 1987'den aktaran Şimşek, 2015).

Joseph Kitchin (1861-1932), İngiliz istatistikçi ve iş adamıdır. 1923 yılında yazmış olduğu İktisadi Faktörlerde Dalgalanmalar ve Trendler (Cycles and Trends in Economic Factors) isimli çalışmasında 1890-1922 yılları arasında İngiltere ve Amerika'da oluşan konjonktürel dalgalanmalar üzerine yoğunlaşmıştır. Çok kısa konjonktürel dalgalanmaların varlığına işaret etmiştir. Bu dalgalanmalar yaklaşık 40 aylık bir süreyi içermektedir. Bu dalgalanmaları kapitalist üretime psikolojik tepkiler ve ticari işler üzerinde firmaların karar alma sürecini etkileyen bilgidaki zaman gecikmesinin (time lag) sonucu olarak görmektedir. Diğer bir deyişle, piyasa gerekliliği ve firma tepkisi açısından arz ve talep arasındaki uyuma cevap olarak da düşünülmektedir.³

Rus iktisatçı Nikolay Kondratieff kapitalist ekonominin çeşitli dönemleri olduğunu ve bu dönemlerin birbirini tekrarladığını ortaya çıkarmıştır. Kondratieff tarafından ortaya atılan bu düşünce daha sonra Schumpeter tarafından geliştirilmiştir. 20 ile 30 yıl arasında değişen sürelerde 5 aşama yaşanmaktadır.

Birinci aşamanın büyüme süreci 1791-1817 arası dönem olarak kabul edilmektedir. Demir işleme, buhar makineleri ve tekstil gibi çok sayıdaki ağır sanayi gelişimini 1817 yılında zirveye taşımıştır. Küçülme aşaması ise 1817-1851 yılları arasında gerçekleşmiş, ekonomi bu dönemde üretmiş olduğu yenilikleri tüketmiş ve ekonomiyi daha yüksek seviyeye çıkaracak yenilikten yoksun olarak aşağıya inmeye başlamıştır (Şeker, 2014).

İkinci aşamanın büyüme süreci 1851-1870 yılları arasında yaşanmıştır. Tren ağının genişlemesi buharlı gemiler, kömür ve doğalgazın kullanılmaya başlanması bu dönemde gerçekleşmiştir. 25 yıl kadar süren ve elde edilen yeniliklerin ardından düşüş eğilimi başlamış ve 1896 yılında ikinci aşamanın dip noktasına ulaşmıştır (Şeker, 2014).

Üçüncü aşamada büyüme nispeten daha kısa sürmüştür ve 1913 birinci dünya savaşına kadar devam etmiştir. Bu dönemde çelik, elektrik, petrol, telefon, boya sanayii gibi birçok sayıda yenilik ortaya atılmış ve ekonomik hareketlilik artmıştır. 1929 yılında

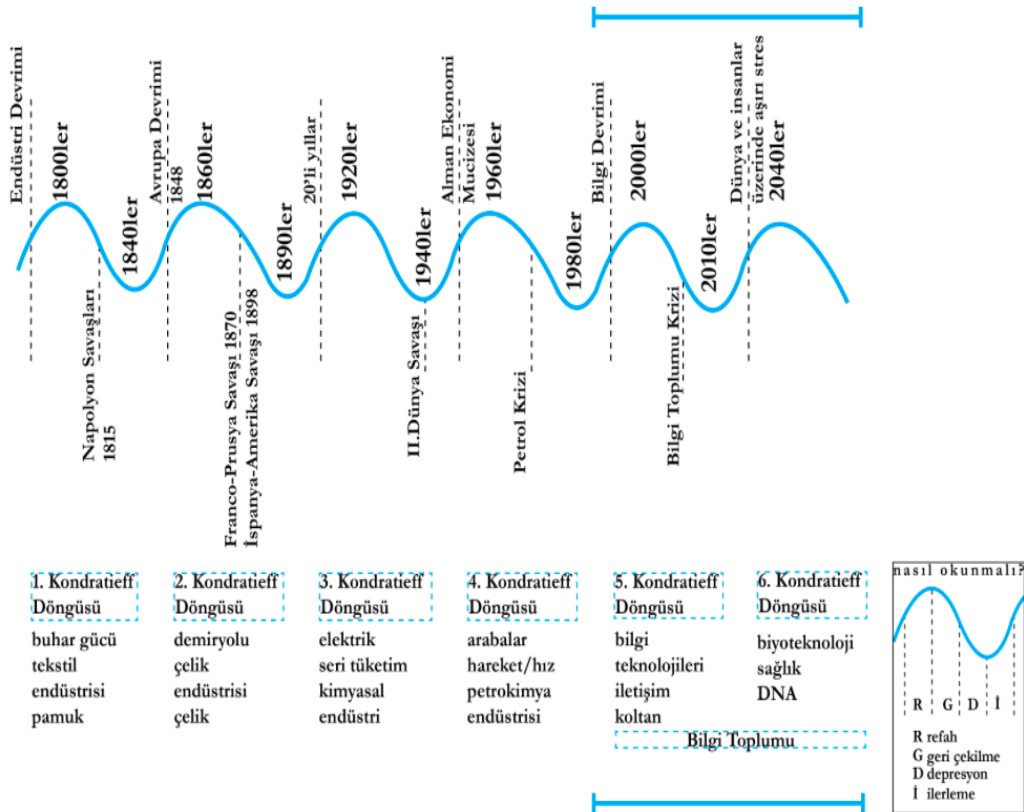
³ Joseph Kitchin (1861-1932) <https://policonomics.com/joseph-kitchin/> (18/12/2019) tarihinden erişilmiştir.

ortaya çıkan büyük dünya bunalımı ile dip noktasına gelinmiş ancak bu sürecin ikinci dünya savaşının sonuna kadar sürdüğü söylenmektedir (Şeker, 2014).

Dördüncü aşama 1945-1975 arası dönemde yaşanmıştır. 1974 yılında yaşanan petrol krizi ile döngü sonlanmıştır. Bu dönemde fiber lifler, televizyon, transistor, entegre devreler ve bilgisayarlara kadar birçok yenilik ortaya atılmıştır. Fordist yaklaşımın ağırlık kazandığı bu dönemde kalite kavramı da önem kazanmıştır (Şeker, 2014).

Beşinci aşama 1990 sonrası dönemi kapsamaktadır. Bilgi ekonomisi ve bilişim teknolojileri alanındaki gelişmelerin ağırlıklı olarak gözlemlendiği dönem olarak kabul edilmektedir. Yazılım dünyasında yaşanan yenilikler yaşama dahil olmuş ve sosyal yaşantıda radikal dönüşümler ortaya çıkmıştır. Bu sürecin dip noktası henüz gerçekleşmemiştir (Şeker, 2014). Kondratieff dalgalarının aşamalarını Şekil 3.1'de gösterildiği gibidir.

Şekil 3.1. Kondratieff dalgalarının aşamalarını

Kaynak: <https://www.tarim.com.tr/Endustriyel-Tarim-ve-Gelisimi,38590h>

Neoklasik iktisatta teknoloji ve yenilik süreçleri dikkate alınmamakta bu süreçler veri olarak kabul edilmektedir. Schumpeter ile yaratıcı yıkım ve teknolojik rekabet kavramları iktisat yazınına girmiştir. Schumpeter yeniliğin uzun dönemde ekonomik sistemin gelişimine katkı sunacağını savunmaktadır (Hobikoğlu, 2011).

Schumpeterin dalgalanma yaratan süreci şu şekilde açıklanmaktadır (Polat, 2015'den aktaran Hobikoğlu, 2011, s.295) :

“İnovasyon ekonomik sistemde sonuçları belli bir dönem sonra sona erecek bir canlanma yaratmaktadır bunu ise duraklama ve kriz takip etmektedir. Schumpeter durgunluk halindeki tam rekabetçi bir ekonomide, oluşacak bir inovasyonun girişimciler aracılığı ile durgunluktan canlanmaya doğru iteceğini, geliştirilen inovatif yatırımların da diğerleri tarafından taklit edileceğini öne sürmektedir. Geçmişte yaşanan birçok buluş ile kesişen ihtiyaçların uygulanması ile durgunluk ortamı canlanarak, refah dönemine geçiş yaşanmıştır. Durgunluk döneminde banka kredilerindeki artış ile finanse edilen yatırımlar ve para arzındaki artışın fiyatları artırması ile ekonomide canlanmanın yaşanacağı öngörülmektedir. Otonom yatırımlara, canlanma ile birlikte uyarılmış yatırımların da eklenmesi ile kümelenen yatırımların refah ortamına sebep olacağı öngörülmektedir. Refah dönemi süresince inovasyonun getirdiği talep artışı, belli bir süre sonra azalacak, yatırımlar, fiyatlar ve faiz haddi düşerek önce durgunluk sonra kriz baş gösterecektir”.

Schumpeter özetle ekonominin durgun bir yapıya sahipken ortaya atılan bir yenilik ile ekonomide hareket ortaya çıkacağını ve bu hareketin ekonominin diğer kesimlerine nüfuz edebileceğini, bu süreçten sonra ortaya çıkacak yeni bir inovasyon sürecinin bir öncekini yıkacağı için yeni döngüler oluşturabileceğini söylemektedir. Tüm bu süreçte oluşan dalgalanmalara Schumpeter dalgaları olarak adlandırılmaktadır (Acar, 2002).

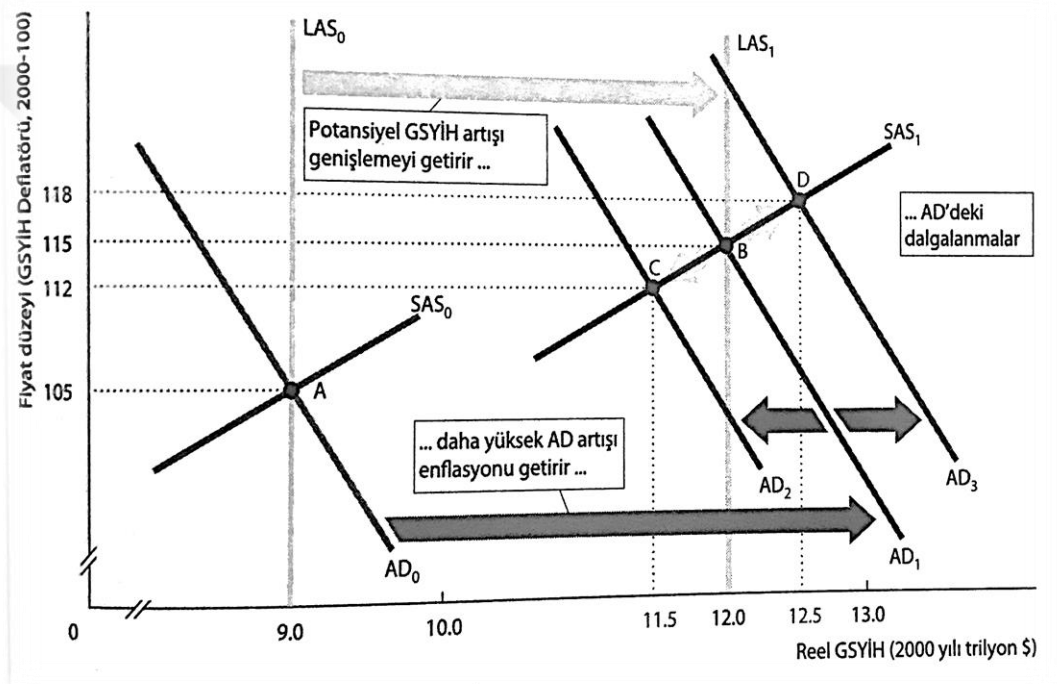
3.2. Ana Akım Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi

1929 Büyük Dünya Buhranı sonrası iktisatçıların geleneksel teorileri eleştirmesi ile birlikte ana akım konjonktür teorisi ve alt ekolleri ortaya çıkmıştır.

Ana akım konjonktürel dalgalanmalar teorisi potansiyel gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH)'nın sabit bir ivme ile büyürken toplam talep üzerinde dalgalanmaların

ortaya çıktığını söylemektedir. Parasal ücretlerin yapışkanlığına vurgu yapılır, toplam talebin potansiyel GSYİH büyümesinden daha hızlı artması durumunda reel GSYİH'nın potansiyel GSYİH'ı geçeceği ve sonuç olarak enflasyonist açık oluşacağı söylenmektedir. Tam tersi durumda ise resesyonist açık ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki şekil ana akım konjonktürel dalgalanma teorisini açıklamaktadır.

Şekil 1.2. Ana akım konjonktürel dalgalanma teorisini

Kaynak: Parkin, 2010

Şeklin açıklaması şöyledir (Parkin, 2010) : Başlangıçta gerçekleşen ve potansiyel çıktı düzeyi 9 trilyon dolardır. Uzun dönem toplam arz eğrisi, LAS_0 , kısa dönem toplam talep eğrisi, AD_0 ve fiyat düzeyi 105'tir. Ekonomi A noktasında tam istihdam düzeyindedir. Potansiyel GSYİH artar ve uzun dönem toplam arz eğrisi sağa kayarsa, LAS_1 , ekonomi genişler. Genişleme döneminde genellikle potansiyel GSYİH'nın artışından daha fazla toplam talep artar ve bu sebeple fiyatlar genel düzeyi yükselir. Fiyat düzeyinin 115'e çıkacağını beklenildiğini ve bu beklentiyle parasal ücret ayarlamalarının yapıldığını varsayalım. Kısa dönem arz eğrisi de SAS_1 olsun. Eğer toplam talep AD_1 eğrisi olursa reel GSYİH 12 trilyon dolara yükselir. Yeni

potansiyel GSYİH düzeyi artar ve fiyat beklenen düzeye yükselir. Ekonomi B noktasında tam istihdam düzeyinde dengededir. Eğer toplam talep artışı potansiyel GSYİH artışından daha yavaş gerçekleşirse toplam talep eğrisi AD_2 'ye kayar. Ekonomi reel GSYİH düzeyi 11,5 trilyon dolar ve fiyat düzeyi 112 olan C noktasında dengeye gelir. Bu noktada reel GSYİH artışı daha yavaş ve enflasyon beklenenden daha düşüktür. Eğer toplam talep artışı potansiyel GSYİH artışından daha yüksek ise toplam talep eğrisi AD_3 'e kayar. Ekonomi reel GSYİH düzeyi 12,5 trilyon dolar ve fiyat düzeyi 118 olan D noktasında dengeye gelir. Bu noktada reel GSYİH artışı daha hızlı ve enflasyon beklenenden daha yüksektir. Büyüme, enflasyon ve konjonktürel dalgalanmalar potansiyel GSYİH düzeyindeki sürekli artışlardan, toplam talebin genellikle potansiyel GSYİH düzeyinden daha hızlı artmasından ve toplam talep büyüme hızındaki dalgalanmalardan kaynaklanmaktadır.

Keynes analizlerini kısa dönem ile sınırlı tuttuğu için ve konjonktürel dalgalanma uzun dönemli bir perspektif gerektirdiğinden dolayı konjonktürel dalgalanmalara ilişkin bir analiz geliştirmemiştir (Paya, 2001, s. 425). Ancak Keynes, yatırımları girişimcilerin ruhsal durumları ile ilişkilendirirken konjonktürel dalgalanmaların sebebi ile ilgili de zımni bir mesaj vermiştir.

Buna göre,

“yatırımlardaki dalgalanmaların en büyük sebebi iş dünyasındaki güvenin değişmesidir. Bu teori toplam talep dalgalanmalarının kaynağını “hayvani içgüdü” olarak adlandırdığı güven değişimlerine başlamaktadır” (Parkin, 2010, s. 712).

Geçmiş dönemlerde konjonktürel dalgalanmaları parasal faktörler ile açıklayan teoriler genellikle aşırı iyimserlikle birlikte ortaya çıkan spekülasyon balonları çıkış noktası olarak almışlardır. Aşırı iyimserlik ortadan kalktığında bankalar kredileri daraltmakta ve ekonomik daralma başlamaktadır. Bu yaklaşımlarda konjonktürel dalgalanmaların sebebi bankaların ve borç verenlerin kötümserliği ile ilişkilendirilmiştir. Bu tarz krizler piyasa ekonomisinin kendi iç dinamiklerinden kaynaklandığı için endojen (içsel) nitelik taşımaktadır (Paya, 2001). Monetarist iktisatçı olan Milton Friedman ve Anna Schwartz konjonktürel dalgalanmalar ile

para stoku arasında güçlü bir ilişki olduğunu ifade ederek konjonktürel dalgalanmalara farklı bir bakış açısı kazandırmışlardır (Paya, 2001). Toplam talebin dalgalanması üzerinde etkili olan en büyük faktörlerden biri para arzı artışındaki değişimler olarak kabul edilmektedir. Hem Keynesyen hem de monetarist ekol parasal ücretlerin rijit yani yapışkan olduğunu kabul etmekte ancak bu yapışkanlığı açıklamamaktadır. Yeni Klasik ve Yeni Keynesyen teoriler ise parasal ücretlerin yapışkanlığının sebeplerini araştırmakta ve ücret yapışkanlığı ile ilgili de analizler yapmaktadırlar (Parkin, 2010).

Yeni klasik konjonktürel dalgalanma teorisine göre toplam talep ve potansiyel GSYİH tarafından belirlenen fiyat düzeyindeki rasyonel beklentiler parasal ücretleri ve SAS eğrisinin pozisyonunu belirlemektedir. Toplam talepte meydana gelen beklenmeyen dalgalanmaların reel GSYİH'ın potansiyel GSYİH düzeyinin etrafında dalgalanmaya neden olduğu belirtilmektedir (Parkin, 2010).

Yeni Keynesyen konjonktürel dalgalanma teorisi cari dönem parasal ücretlerin çok daha önceden görüülüp belirlendiğine dikkat çekmektedir. Geçmiş dönemde fiyatlar genel düzeyi ile ilgili yapılan rasyonel beklentiler parasal ücretlerin ve SAS eğrisinin konumunu belirlemektedir. Toplam talepte oluşan beklenmeyen veya cari dönemde beklenen dalgalanmalar reel GSYİH'ın potansiyel GSYİH düzeyinin etrafında dalgalanmasına neden olduğunu belirtilmektedir (Parkin, 2010).

3.3. Reel Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi

Ana akım konjonktürel dalgalanma teorileri arz şoklarını göz önüne almamıştır. Örneğin petrol krizleri, doğal afetler gibi olaylar büyük yıkıma ve değişime sebep olduğunda ekonomi üzerinde de etkileri görülmektedir. Ana akım teoriye göre arz şokları dalgalanmaların normal sebepleri arasında görülmemektedir. Reel konjonktür dalgalanmalar teorisi ise arz şoklarını analizinin merkezine almaktadır (Parkin, 2010).

Bu teoriye göre verimlilikte oluşan rassal dalgalanmalar ekonomideki dalgalanmaların temelini oluşturmaktadır. Verimlilikteki dalgalanmalar çoğunlukla teknolojik ilerlemelerden kaynaklandığı varsayılmaktadır. Bu teori Robert E. Lucas

tarafından ortaya atılmıştır ve daha sonra Edward Prescott, Finn Kydland, John Long ve Charles Plosser tarafından gücü ispatlanmış rasyonel beklentiler teorisi ile geliştirilmiştir (Parkin, 2010).

Bu yaklaşıma göre teknolojik şoklar, ekonomiyi büyüten pozitif şoklar ve ekonomiyi daraltan negatif şoklar olarak iki çeşittir (Paya, 2001). Daha açık bir ifade ile birçok durumda teknolojik ilerleme hızı sabit ve verimlilik artışı ortalama bir hızdadır. Bazı durumlarda verimlilik hız kazanmakta ve nadiren azalmaktadır. Verimliliğin azalması ortalamada emek faktörünün daha az üretken hale gelmesi olarak da düşünülebilir. Verimliliğin hız kazandığı dönemlerde konjonktürel genişleme, verimliliğin düştüğü dönemlerde ise gerileme yaşanmaktadır (Parkin, 2010). Reel konjonktürel dalgalanma mekanizması verimliliği etkileyerek ekonomide genişleme ve daralma yaratan iki etki oluşturur: Yatırım talebi değişimleri ve işgücü talebi değişimleri (Parkin, 2010).

Teknolojik ilerlemenin verimlilik artışı oluşturduğunu anlamak niçin verimlilik azalış yarattığını anlamaya göre daha açıktır. Bütün teknolojik ilerlemeler verimliliği arttırmaktadır. Ancak bazı durumlarda teknolojik ilerlemenin kullanılan emek ve sermaye girdilerini âtil bıraktığı gözlemlenmektedir. Bu durumda verimlilikte geçici olarak bir azalma ortaya çıkmaktadır. Bu zamanlarda yok olan iş imkanları yaratılan yeni iş olanaklarından ve kapatılan iş yerleri yeni kurulan iş yerlerinden daha fazla olmaktadır (Parkin, 2010). Teknolojik ilerleme bazen mevcut sermayenin kullanılamaz hale gelmesine neden olarak geçici süreyle verimliliği azaltabilir. İşgücü verimliliğindeki azalmayı gören işverenler firmalarının gelecekteki kâr beklentilerinin azalacağını öngörürler. Ayrıca iş gücü verimliliği azaldığı için işverenler bazı işçileri çıkartmayı planlarlar. Sonuç olarak verimlilikteki geçici azalmalar yatırım ve iş gücü talebinin azalmasına neden olur.

Bu teorinin isminin reel olarak ifade edilmesinin nedeni konjonktürel dalgalanmaları nominal veya parasal değişkenlerin değil reel değişkenlerdeki değişimler kaynaklı olmasından ileri gelmektedir. Eğer para miktarı değişirse toplam talep değişir ancak reel değişkenlerde bir değişme yoksa para miktarındaki değişme sadece fiyat düzeyini değiştirir (Parkin, 2010).

Reel konjonktür teorisine yönelik 3 temel eleştiri mevcuttur: Parasal ücretler yapışkandır ve bu gerçeği göz ardı ederek analiz etmek yanlıştır; küçük reel ücret değişmelerine karşın emek arzı ve istihdamda oluşan büyük dalgalanmaları açıklarken zamanlar arası ikame etkisine başvurmak açıklamaların gücünü düşürmektedir; verimlilik şokları çoğunlukla teknolojik değişme sonrası oluşan toplam talep değişmelerinden kaynaklanmaktadır.

4. POLİTİK KONJONKTÜR TEORİLERİ

Çalışmanın bu kısmında politik konjonktür ve politik bütçe dalgalanmaları teorileri hakkında bilgi verilecektir.

4.1. Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri

Konjonktürel dalgalanmaların politika kaynaklı ortaya çıkmasını anlatan teorilerin genel ismi politik konjonktür teorileri olarak literatürde adlandırılmaktadır. Politik konjonktür teorileri geleneksel ve geleneksel olmayan olmak üzere iki kısma ayrılarak incelenmiştir. Geleneksel modellerde seçmenlerin geçmişe bakarak beklentilerini oluşturdukları (adaptif), geleneksel olmayan teorilerde ise rasyonel beklentiler ile hareket ettikleri vurgulanmaktadır. Her iki teoride de partilerin fırsatçı ya da partizan şekilde hareket ederek iktisadi büyüklükler üzerinde dalgalanma oluşturdukları açıklanmaktadır. Politik konjonktürel dalgalanma modelleri ve yaklaşımların sınıflandırılması Tablo 4.1 ve Tablo 4.2 'de özet olarak sunulmuştur.

Tablo 4.1. Konjonktürel dalgalanma modelleri

	Rasyonel Olmayan Davranışlar ve Beklentiler	Rasyonel Davranış ve Beklentiler
Makam Gúdülü (Office Motivated) Siyasetçiler	Nordhaus (1975)	Cukierman-Meltzer (1986b) Rogoff-Sibert (1988) Rogoff (1987a)
Partizan Siyasetçiler	Hibbs (1977, 1987a)	Alesina (1987) Alesina-Sachs (1988)

Kaynak: Alesina, A. 1988

Tablo 4.2. Konjonktürel dalgalanma yaklaşımların sınıflandırılması

Geleneksel Politik Konjonktür Dalgalanmaları	Geleneksel Olmayan Politik Konjonktür Dalgalanmaları
Geleneksel Fırsatçı Model	Rasyonel Fırsatçı Model
Geleneksel Partizan Model	Rasyonel Partizan Model

Kaynak: Altıok, 2016

Çalışmanın bu başlığı altında geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları teorisi için adaptif beklentiler ile geliştirilmiş fırsatçı ve partizan politik konjonktürel dalgalanma teorisi, geleneksel olmayan politik konjonktür dalgalanmaları teorisi için ise rasyonel beklentiler ile geliştirilmiş fırsatçı ve partizan politik konjonktürel dalgalanma teorisi açıklanacaktır.

4.1.1. Geleneksel Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri

1970'lerin ortalarından itibaren gelişmeye başlayan ve geleneksel politik konjonktür dalgalanmalarını ortaya çıkaran modellerde politika yapıcılar (iktidar) fırsatçı ya da partizan olarak ikiye ayrılmakta ve iktidardaki partilerin sömürülebilir Phillips eğrisinden faydalanarak öngörülebilir bir şekilde makro iktisadi büyüklükleri etkiledikleri ortaya koyulmaktadır (Eryılmaz, 2014).

Geleneksel fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin öncüsü William Nordhaus (1975)' tur. Yaklaşık 45 yıl önce makro iktisadi değişkenlerin politik faktörlerden etkilendiğini analitik olarak formalize eden ilk kişi olarak bilinmektedir. Nordhaus öncesinde Kramer (1971) makroekonomik dalgalanmaların politik belirleyicilerini ortaya koyan bir uygulamalı bir çalışma yapmıştır ancak Nordhaus'un çalışması politik konjonktür teorisini matematiksel bir forma kavuşturduğu için başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.

Nordhaus'un (1975) ıgır açan bu çalışmasına kadar hükümetin ekonomideki rolü, ekonomideki temsili ajanın fayda fonksiyonu ile örtüşen bir sosyal refah fonksiyonunu maksimize eden sosyal planlamacı olarak düşünülmüştür (Dubois, 2016). Nordhaus (1975) alışmasında hükümetlerin özel çıkarları ve yeniden seçilme amaçları ile gdlendiğini belirtmektedir. Diğer bir deyişle, politikacılar yeniden seçilebilmek amacıyla fırsatçı davranarak iktisadi araçları manipüle etmektedir.

Geleneksel fırsatçı politik konjonktürel dalgalanma teorisinin özündeki varsayım iktidardaki politik glerin yeniden seçilebilmek amacıyla seçim gününde kendi lehlerine olan oy miktarını arttıracak ekonomi politikalarını izlemesidir. Nordhaus'un çalışmasında sunmuş olduğu modelin özündeki ereve iktidarın seçim yıllarında düşük işsizliğin gözlemlendiği ve seçim sonrası dönemde yüksek enflasyonun ortaya çıktığı bir durumdur. Politik otoritelerin işsizlik ve enflasyon arasında bir tercih yapmakla karşı karşıya kaldığı gözlemlenmiştir (Bahçe, 2006).

Nordhaus tarafından geliştirilen bu modellerde politikacılar ideolojik görüşlerine bağlı olarak bir ayrıma tabi tutulmamaktadır. İdeolojik görüşten bağımsız olarak her politikacı seçimleri kazanabilme şanslarını maksimum yapabilecek politikaları tercih ederek fırsatçı bir diğer deyişle oportünist davranmaktadırlar (Alesine, Roubini ve Cohen, 1992).

İktisadi göstergeler seçmen tercihlerini etkileyen en önemli faktördür. Oy kazanmayı amaçlayan hükümet seçim zamanlarından önce vergi oranlarını düşürme, kamu harcamalarında ve para arzında artış sağlama gibi genişletici para ve maliye politikalarından yararlanır. Seçmenler bu manipülatif hareketlerin farkında olmadığı için oylarını iktidar partisi lehine kullanmaktadır. Sonuç olarak ilgili siyasi politikalar ve iktisadi araçlardaki manipülatif hareketlerle birlikte politik kaynaklı konjonktürel dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır (şimşek, 2015).

Fırsatçı modelin ngrleri şu şekilde özetlenebilir (Alesine vd. 1999'dan aktaran şimşek, 2015):

- Seçimden önce ve sonra enflasyon oranında hızlı bir artış gözlemlenmektedir.

- Seçimden önceki ve sonraki ilk yıl Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'da artış gözlemlenmekte, işsizlik oranı düşmekte ve ekonomi seçim kaynaklı etkilerle genişleme sürecine girmektedir.
- Seçimlerden sonra daraltıcı para ve maliye politikaları uygulanmakta, durgunluk ile birlikte enflasyon oranında düşüşler görülmektedir.
- Seçim öncesinde uygulanan yeniden seçilebilme amaçlı popülist politikalar iktidar lehine sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir.

Fırsatçı modelin varsayımları ise şu şekilde özetlenebilir (Cebeci, 2019):

- Ekonomide Phillips eğrisi (enflasyonla işsizlik arasındaki zıt yönlü ilişkiyi resmeden geometrik gösterim) geçerlidir.
- Enflasyon beklentileri adaptif (uyarlayıcı ya da geçmiş verilere dönük) olarak belirlenmektedir.
- Politikacılar enflasyonu direkt olarak kontrol edebilme esnekliğine sahiptir.
- Seçmenler miyoptur, yakın geleceği görebilir ancak uzak geleceği göremezler.
- Seçmenler sistematik olarak kandırılmaya açıktır.
- Seçmenlerin beklentileri yönlendirilmektedir.
- Siyasetçiler fırsatçı güdüler ile hareket etmekte ideolojik görüşler ile hareket etmemektedir.
- Seçmenler oy kullanırken tercihlerini geçmişe bakarak verirler.
- Seçimlerin zamanı egzojen olarak belirlenir.

Douglas Hibbs (1977) tarafından geliştirilen geleneksel partizan politik konjonktürel dalgalanma teorisi ile Nordhaus modelinin varsayımları politikacıların seçim kazanmada izledikleri yoldaki güdüleri hariç birbirinin aynısıdır. Partizan teoride fırsatçı teoriden farklı olarak politikacıların manipüle ettikleri makro iktisadi gösterge ideolojik görüşlere uygun olarak belirlenmektedir. Bu yaklaşımda politikacılar kendi seçmen grubuna odaklanmaktadır (Cebeci, 2019).

Sol yönlü partiler yüksek enflasyon düşük işsizlik politika bileşimine odaklanırken sağ yönlü partiler düşük enflasyon yüksek işsizlik bileşimini odak noktasına alır.

Diğer bir deyişle sağ yönlü hükümetler üst gelir ve mesleki statü gruplarının çıkarlarını gözetirken sol yönlü hükümetler alt gelir ve mesleki statülerin çıkarlarını korumaktadır.

Hibbs 1977 yılında yazmış olduğu Politik Partiler ve Makroekonomik Politika isimli makalesinde partilerin siyasi ideolojilerine göre önem verdikleri temel iktisadi göstergeleri Kirschen vd. (1964) çalışmasından yararlanarak tablo oluşturmuştur. Tabloya göre ilk sıradaki temel iktisadi göstergeler ideolojik görüşlere göre en fazla önem verilen konular iken aşağı doğru gidildikçe önem derecesi düşmektedir.

Tablo 4.3. Politik partilerin tercihleri

Sosyalist- İşçi	Merkez	Muhafazakâr
Tam İstihdam	Fiyat İstikrarı	Fiyat İstikrarı
Gelir Dağılımında Eşitlik	İktisadi Büyüme	Ödemeler Bilançosu Dengesi
İktisadi Büyüme	Tam İstihdam	İktisadi Büyüme
Fiyat İstikrarı	Gelir Dağılımında Eşitlik	Tam İstihdam
Ödemeler Bilançosu Dengesi	Ödemeler Bilançosu Dengesi	Gelir Dağılımında Eşitlik

Kaynakça: Kirschen vd. 1964

Tablo 4.3'e göre Sosyalist-İşçi sınıfı temsil eden partiler tam istihdam düzeyine diğer bir deyişle işsizliğe, merkezi ve muhafazakâr kesimi temsil eden partiler ise fiyat istikrarına diğer bir deyişle enflasyona en yüksek önemi vermektedir.

Partizan yaklaşımda siyasi iktidarlar fırsatçı yaklaşımda olduğu gibi sadece seçimi kazanmayı değil seçmen tabanlarının beklentilerinin karşılanmasına da önem vermektedir (Erdoğan, 2004). Fırsatçı ve partizan model birçok açıdan ortak varsayımlara sahipken birbirlerinden ayrıştıkları noktalar da bulunmaktadır. Tablo 4.4' te karşılaştırmalı olarak iki teorinin varsayımlarını göstermektedir:

Tablo 4.4. Geleneksel politik konjonktür teorilerinin varsayımları

Geleneksel Fırsatçı ve Partizan Teori Ortak Varsayımları	
Enflasyon Phillips eğrisi ile tanımlanır.	
Beklentiler uyarlayıcı (adaptif) yapıdadır.	
Analizlerde İktidar ve muhalefet olmak üzere en az iki parti mevcuttur.	
Seçmenler iktisadi büyüme istemektedirler.	
Politikacılar fırsatçı davranış sergilemektedir.	
Seçim zamanları dışsal olarak belirlenmektedir.	
Geleneksel Fırsatçı ve Partizan Teori Ortak Olmayan Varsayımları	
Geleneksel Fırsatçı	Geleneksel Partizan
İktidarda kalmak temel amaçtır.	İktidarda kalmak ve ideolojilere göre hareket etmek temel amaçtır.
İktidarların hepsinin politikaları aynıdır.	İktidarların politikaları ideolojilerine göre değişir.

Kaynak: Hibbs, 1977 ve Nordhaus, 1975

4.1.2. Geleneksel Olmayan Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri

Geleneksel politik konjonktür teorileri adaptif beklentilere göre oluşturulmuştur. Rasyonellik kavramının politik konjonktür teorilerine uyarlanması ile geleneksel olmayan ya da modern konjonktür teorileri ortaya çıkmıştır. Rasyonel fırsatçı ve rasyonel partizan politik konjonktür teorileri geleneksel olmayan politik konjonktür teorileri olarak bilinmektedir.

Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları teorisine gelen eleştiriler sonucunda rasyonel fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları Cukierman ve Meltzer (1986), Rogoff (1987) ve Rogoff ve Sibert (1988) tarafından ortaya atılmıştır (Alesina, 1989).

Hükümetin popülaritesi başka bir ifade ile hükümetin yönetimde süreklilik sağlayabilmesi, ülke ekonomisinin iyi yönetilmesine bağlıdır. Bunun farkında olan iktidar yönetim gücünü koruyabilmek ve yeniden seçilebilmek için ekonomiyi manipüle etmeye çalışır (Maloney ve Smirlock, 1981). Fırsatçı politik konjonktür teorisine göre, seçim zamanının yaklaşması ile politikacılar işsizlik ve enflasyon üzerinde ekonomide iyimser bir hava yaratacak şekilde hareketlilik oluşturarak seçmenleri etkilemeyi amaçlamaktadırlar (Çinko, 2005).

Politikacılar bu dalgalanma ile miyop olan seçmenleri kandırarak oy oranlarını artırabileceklerini düşünmektedir. Politikacılar, bu tutum ile fırsatçı bir hava sergileyerek iktidarda kalmayı hedeflemektedirler. Bu hareket ile politikacılar geleceği garanti altına alan manipülatörlerdir. Burada partizan bir amaç gütmemektedirler. Bu durumun Phillips eğrisi ile incelendiğinde kısa dönem için geçerliği olduğu varsayılmaktadır. Seçimden sonra yine ekonomide işsizliğin arttığı görülmektedir. (Çinko, 2005). Rasyonel fırsatçı model ise geleneksel fırsatçı modeli bu tutum karşısında eleştirmiştir.

Rogoff ve Sibert (1988) seçmenleri miyop olarak değil asimetrik bilgiye sahip olarak ele almışlardır. Bu durumdan dolayı seçmenler rasyonel beklentiler ile politikacıların politika uygulamasındaki yeterliliklerini sorgulamaktadır. Rasyonel fırsatçı modelde sadece işsizlik enflasyon hareketleri değil kamu bütçelerindeki değişimler gözlenmektedir.

Rasyonel fırsatçı politik konjonktür teorisinde seçmenlerin rasyonel davranışlara sahip olması, GSYİH ve işsizlik gibi makroekonomik değişkenler üzerinde uzun süre ekonomik dalgalanmaların oluşmasını önlemektedir. Politikaların dalgalanmaya yol açması politikacılar için olumsuzluğa neden olabilir. Seçmenleri etkilemek için, hızlı bir şekilde etkisini gösterebilecek politika araçlarının tercih edilmesi tartışılmaktadır (Alesina, Cohen ve Roubini, 1992). Alesina ve Roubini' ye (1992) göre geleneksel olmayan teoriler geleneksel teoriden iki önemli boyutta ayrılmaktadır. Birincisi, ekonomik ajanların rasyonel olmaları varsayımıdır. İkincisi ise seçmenlerin rasyonel olması ile denge sağlanmaya çalışılırken sistematik olarak kandırılmayacakları anlamına gelir.

Rogoff ve Sibert (1988)'e göre hükümetler yetkinlik (competence) düzeylerine göre farklılık gösterebilirler. Bir hükümetin yetkinliği ile gelir ihtiyacı ters orantılıdır. Hükümetin yetkinliğinin fazla olması belirli düzeyde devlet hizmetlerini sağlamak için daha az gelire ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Siyasetçiler yetkinlik düzeylerini seçmenlere göre daha hızlı fark edebilmektedirler. Ancak seçim dönemlerinde anket gibi çalışmalar ile seçmene ekonomi hakkında bilgi verilmekte ve bu sayede seçmenlerin hükümetin durumunu doğrudan fakat gecikmeli olarak gözlemlemiş olmasına yardım edilmektedir. Eğer hükümetin popülaritesi yüksek ise seçmenleri etkilemek için ekonomide çok fazla etkin olmayı gerekli görmeyecektir. Ancak popülarite düşük ise iktidar seçmenleri etkilemek için kamu harcamasında ve özellikle transfer harcamalarında artışa ve vergi indirim yollarına başvurmayı gereksinim olarak görecektir (Rogoff ve Sibert, 1988).

Çınko (2005), rasyonel fırsatçı modellerde dahi Nordhaus tipi dalgalanmaların ortaya çıkacağını ve bu durumu kolaylaştıran etmenlerin politikacı ile seçmen arasındaki eşit olmayan bilgi, rasyonel göz ardı etme ve seçmen kararlarında zamanlar arası ortaya çıkan kutuplaşma ile açıklandığını göstermiştir (Balerias ve Santos, 2000).

Politikacı ile seçmen arasındaki eşit olmayan bilgi hipotezine göre, rasyonel fırsatçı modelde siyasetçilerin yetkinlikleri konusunda seçmenler bilgi sahibi olsalar da siyasetçiler kadar değildir. Bu durum seçmen ve politika yapıcı arasında asimetric bir bilgi oraya çıkarmaktadır (Rogoff ve Sibert, 1988). Rasyonel ihmalkârlık hipotezine göre, seçmenler kullanmış oldukları bireysel oyların seçim sonuçlarını değiştirme noktasında güçlü bir etkisinin olmayacağını bildiği için politikacılar hakkında bilgi edinebilme konusunda ihmalkâr davranış sergilemektedirler (Özkan, 2010). Seçmen tercihlerinde zamanlar arası kutuplaşma hipotezi Tabellini ve Alesina (1988) tarafından ortaya atılmıştır. Tabellini ve Alesina (1988)'ya göre, seçmenler, cari dönemde gelir dağılımlarının gelecek nesillere olumsuz şekilde yansımaya sebep olurlar. Bu durum politikacıların manipülatif hareketleri sonucunda oluşturdukları bütçe açıklarından kaynaklanmaktadır. Politikacılar bütçedeki bu açığı gelecek nesillere miras bırakırlar. Gelecekteki nesillerin tercihlerinin bugünün nesillerinin tercihinden çok farklı olabilecek bir durum yani siyasi kutuplaşma oluşabilir. Bu

sebeple çalışmalarında, bütçe açıkları ve siyasi kutuplaşma arasında kesin bir bağlantının olduğunu ileri sürmüşlerdir.

4.2. Politik Bütçe Dalgalanmaları Teorileri

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi politik ekonomi literatüründe, iktidardaki partiler gelecek seçimlerde tekrar seçilebilmek için genişletici ekonomi modellerini kullanmışlardır. Politika yapıcıların makroekonomik dalgalanmaları hayata geçirmesi ile politik konjonktür dalgalanmalarını özetlenmektedir. Yani ekonominin iyi olması iktidarın iyi bir yönetim uyguladığını bu durum ile gelecekte tekrar seçilme şansının yüksek olduğu anlamını taşımaktadır (Balyemez, 2008).

Nordhaus'un (1975) geleneksel politik konjonktür teorisinde hükümet seçimlerden önce genişlemeci para politikası ile Phillips eğrisine konu olan enflasyon ve işsizlik oranlarında değişiklikler yapmayı amaçlamaktadır. Geleneksel fırsatçı politikaya göre Phillips eğrisindeki oynamalar ile seçmenleri manipüle ederek oy oranlarını attırmayı hedeflemektedir. Fakat geleneksel politik konjonktür, uygulanan politikaları tam olarak açıklama bilirliliğinin yetmediği görüldüğünden dolayı eleştirilere mazur kalmıştır. Böylelikle politik konjonktür dalgalanmaları orta atılmıştır. Yani seçmenleri etkilemek için politikacılar daha çok kamu harcamaları, transfer harcamaları ve vergiler gibi mali genişleme yaratabilecek politikalarda kullanılıp kullanılmadığına yönelmişleridir (Balyemez, 2008).

Rogoff'a (1990) göre ise politik bütçe döngüsünün ortaya çıkmasının nedeni görevdeki liderlerin kamu malları üretim sürecini yönetme konusundaki yeterliliği hakkında geçici bilgi asimetrisi yaşanmasıdır. Hükümetteki liderler bazı değişimleri seçmenlerden daha hızlı gözlemlediği için bu hızlı ve fazla bilgi avantajını kullanarak seçmenlere mali yönetim konularında özellikle harcama konusunda başarılı olduğunu göstermeye çalışır. Bu durum yaşanırken mali araçları kullandığından dolayı mali araçlarda dalgalanmalar görülür (Balcı, 2016).

Drazen'e (2000) göre geleneksel fırsatçı ve partizan model ile rasyonel partizan modellerin üçünde de politika yapıcılar tarafından oy oranını Phillips eğrisine dayanarak maksimuma çıkarmayı hedeflemektedirler. Bundan dolayı ekonomide

enflasyonun ve işsizliğin aşağı veya yukarı yönlü hareket etmesine neden olmaktadır. Bu durum seçmenleri etkilemek amacı ile politika yapıcılar için önemli olmuştur. Fakat para politikası, karar alınma konusunda bağımsız olmayışı aynı zamanda Merkez bankasının da bağımsız oluşundan dolayı politika yapıcıların para politikası üzerindeki etkisi kısıtlanmaktadır. Bundan dolayı politika yapıcılar maliye politikası araçlarına başvurma gereksinimi duymaktadırlar (Drazen, 2000). Yapılan ampirik çalışmalar da Phillips eğrisi ile açıklanan enflasyon ve işsizlik gibi ekonomiyi etkileyen değişkenlerde politik dalgalanmaların ortaya çıktığına dair ampirik bulgular yetersiz kalırken; bütçe dalgalanmalarının varlığını destekleyen sonuçlarının bulunması ampirik çalışmalar da politik bütçe döngülerini değerini daha çok arttırmıştır (Balcı, 2016). Politik bütçe döngüsü teorisi, vergiler, transferler ve hükümet tüketim harcamalarındaki seçim döngülerinin test edilmesinde ampirik araştırmaların sonuçları beklentiler doğrultusunda olacağı ileri sürülmektedir (Rogoff, 1990). Çalışmalar politik bütçe dalgalanmalarının maliye politika aracı olması hem ülke düzeyinde hem de yerel düzeyde yapılabilineceği görülmektedir. (Balcı, 2016).

5. POLİTİK BÜTÇE DALGALANMALARI ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI

Bu başlık altında Dünya ve Türkiye’de politik bütçe dalgalanmaları üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Dünyada politik bütçe dalgalanmaları üzerine yapılan çalışmaların özeti için Mandon ve Cazals (2019)’ın çalışmasından yararlanılmıştır.

Tablo 5.1. Dünya politik bütçe dalgalanmaları literatürü

Makale	Örneklem	Zaman Dilimi	Tahmin Edici	Mali Gösterge
Afonso (2008)	15 Avrupa Birliği Ülkesi	1970-2003	Havuzlanmış OLS ve Sabit Ekiler	Mali Denge
Alesina vd. (1992)	18 OECD Ülkesi	1960-1987	Sabit Etkiler	Mali Denge
Alesina vd. (1993)	14 OECD ülkesi	1960-1987	Sabit Etkiler	Mali Denge
Alesina vd. (2006)	Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülkeler	1960-2003	Sabit Etkiler	Mali Denge
Alt ve Lassen (2006)	19 OECD Ülkesi	1989-1998	Arellano ve Bond GMM	Mali Denge
Ashworth ve Heyndels (2002)	18 OECD Ülkesi	1965-1995	Sabit ve Rassal Etkiler	Dolaysız Vergiler ve Mali Olmayan Gelirler
Barberia ve Avelino (2011)	18 Latin Amerika Ülkesi	1973-2008	Havuzlanmış OLS, Sabit Ekiler, Arellano ve Bond GMM ve Sistem GMM	Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelir
Bayar ve Smeets (2009)	15 Avrupa Birliği ülkesi	1971-2006	Sabit Etkiler	Mali Denge

Tablo 5.1. Devamı

Makale	Örneklem	Zaman Dilimi	Tahmin Edici	Mali Gösterge
Block (2002)	44 Sahra Altı Afrika Ülkeleri	1980–1995	Havuzlanmış OLS, Sabit Ekiler, Arellano ve Bond GMM ve Sistem GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Cari Harcama, Mali Olmayan Gelirler
Block vd. (2003)	44 Sahra Altı Afrika Ülkeleri	1980–1995	Havuzlanmış OLS, Sabit Ekiler, Arellano ve Bond GMM	Cari Harcama
Bove vd. (2014)	22 OECD ülkesi	1981–2009	Rassal Etki ve Panel Düzeltilmiş Sabit Etkiler ve LSDV	Genel ve Yerel Kamu Malları
Brender ve Drazen(2003)	80 Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler	1960–2001	Sabit etkiler	Mali Denge ve Toplam Harcama ve Toplam Gelirler
Brender ve Drazen(2005)	68 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1960–2001	Sabit Etkiler	Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelir
Buti ve Van Den Noord (2004)	11 AB ve Parasal Birlik Ülkeleri	1999–2002	Havuzlanmış OLS	Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelir
Combes vd. (2015)	70 Gelişmekte olan Ülke	1990–2010	Arellano ve Bond GMM ve Sistem GMM	Cari Harcamalar ve Sermaye Harcamaları
Costa-Fernandes ve Mota (2013)	12 Avrupa Birliği Ülkesi	1976–2008	Arellano ve Bond GMM ve Sistem GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Vergi ve Geniş Kamu Malları
Dreher ve Vaubel (2004)	77 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1975–1997	Havuzlanmış OLS, 2SLS Tahmincisi ve Sistem GMM	Mali Denge

Tablo 5.1. Devamı

Makale	Örneklem	Zaman Dilimi	Tahmin Edici	Mali Gösterge
Ebeke and Ölçer (2013)	61 Gelişmekte olan Ülke	1990–2010	Havuzlanmış OLS, 2SLS Tahmincisi ve Sistem GMM	Mali Denge, Cari Harcama, Sermaye Harcamaları, Dolaysız Vergi, Dolaylı Vergi ve Dış Vergiler
Efthyvoulou (2012)	27 Avrupa Birliği Ülkesi	1997–2008	Sabit Etkiler ve Sistem GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir, Cari Harcama, Sermaye Harcaması, Cari Gelir, Toplam Vergi
Ehrhart (2013)	56 Gelişmekte olan Ülke	1980–2006	Sabit Etkiler ve Sistem GMM	Dolaylı ve Dolaysız Vergiler
Franzese (2000)	21 Ülkeleri	OECD 1956–1990	Panel Düzeltilmiş Standart Hatalar	Mali Denge
Galeotti ve Salford (2001)	18 Ülkeleri	OECD 1961–1995	GLS Tahmincisi	Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Vergi
Efthyvoulou (2012)	27 Avrupa Birliği Ülkesi	1997–2008	Sabit Etkiler ve Sistem GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir, Cari Harcama, Sermaye Harcaması, Cari Gelir, Toplam Vergi
Golinelli ve Momigliano (2006)	11 Avrupa Birliği Ülkesi	1988–2006	GMM Tahmincisi	Mali Denge
Hagen(2007)	24 Ülkeleri	OECD 1989–2005	Sistem GMM	Mali Denge
Hallerberg vd. (2002)	10 AB Aday ülkesi	1990–1999	Havuzlanmış OLS,	Mali Denge

Tablo 5.1. Devamı

Makale	Örneklem	Zaman Dilimi	Tahmin Edici	Mali Gösterge
Hanusch (2012)	28 Gelişmiş Ülke	1980–2008	Havuzlanmış OLS, Sabit Etkiler ve Sistem GMM	Mali Denge
Hanusch ve Vaaler(2013)	18 Yükselen Ülke	1989–2004	Sabit Etkiler ve Sistem GMM	Mali Denge
Hanusch ve Keefer(2014)	67 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1975–2008	Havuzlanmış OLS, Sabit Etkiler, Arellano ve Bond GMM ve Sistem GMM	Toplam Harcama ve Cari Harcama
Jong-A-Pin vd. (2012)	25 OECD Ülkesi	1996–2011	Sabit Etkiler ve SUR Tahmincisi	Mali Denge, Cari Harcama, Sermaye Harcamaları ve Cari Gelirler
Kaplan ve Thomsson (2014)	16 Latin Amerika Ülkesi	1961–2011	Sabit Etkiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge
Katsimi ve Sarantides (2012)	19 OECD Ülkesi	1972–2008	Sabit Etkiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir, Cari Harcama, Sermaye Harcamaları, Dolaylı ve Dolaysız Vergiler
Klasnja (2008)	25 EECA Ülkesi	1990–2006	Sabit Etkiler	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir, Geniş ve Yerel Kamu Malları
Klomp ve de Haan (2013a)	70 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1970–2007	PMG, MG ve DFE Tahmin Edici	Mali Denge ve Toplam Harcama
Klomp ve de Haan (2013b)	65 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1975–2005	Yarı Havuzlanmış Model	Mali Denge ve Toplam Harcama

Tablo 5.1. Devamı

Makale	Örneklem	Zaman Dilimi	Tahmin Edici	Mali Gösterge
Klomp ve de Haan (2013c)	65 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1975–2005	(IV) Sabit etkiler	Mali Denge ve Toplam Harcama
Klomp ve de Haan (2013d)	67 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1975–2005	Sistem GMM	Geniş ve Yerel Kamu Malları
Kouvavas (2013)	63 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1960–2001	Sabit Ekiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge
Kraemer (1997)	20 LAC Ülkesi	1983–1996	Sabit Ekiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir, Cari Harcama, Sermaye Harcamaları
Maurel (2006)	26 AB Ülkesi	1990–2005	Sabit Ekiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelir
Mosley ve Chiripanhura (2012)	21 SSA Ülkesi	1980–2008	Havuzlanmış Sabit Ekiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge
Morozumi vd. (2014)	107 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1975–2010	Havuzlanmış Sabit Ekiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir, Cari Harcama, Sermaye Harcamaları, Dolaylı ve Dolaysız Vergiler, Dış Vergiler
Mourao (2011)	60 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1960–2006	Arellano ve Bond GMM	Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelir

Tablo 5.1. Devamı

Makale	Örneklemler	Zaman Dilimi	Tahmin Edici	Mali Göstergeler
Nieto-Parra ve Santiso (2009)	46 OECD ve LAC ülkesi	1990–2006	Sabit Ekiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge, Toplam Harcama, Cari Harcama, Sermaye Harcamaları
Nyblade ve O'Mahony (2014)	97 Gelişmekte olan Ülke	1975–2005	Sabit Ekiler	Mali Denge
Persson ve Tabellini (2003a)	60 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1960–1998	Sabit Ekiler	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir ve Geniş Kamu Malları
Potrafke (2007)	20 OECD Ülkesi	1980–2003	Havuzlanmış OLS, Panel Düzeltilmiş Standart Hata, LSDV	Geniş Kamu Malları
Potrafke (2010)	18 OECD Ülkesi	1971–2004	Rassal Etkiler ve LSDV	Geniş Kamu Malları
Schuknecht (1996)	35 Gelişmekte olan Ülke	1970–1992	Havuzlanmış OLS	Mali Denge
Schuknecht (2000)	24 Gelişmekte olan Ülke	1973–1992	Sabit Etkiler	Mali Denge, Toplam Harcama, Toplam Gelir, Cari Harcama, Sermaye Harcamaları ve Yerel Kamu Malları
Shelton (2014)	108 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1980–2007	Sabit Ekiler ve Arellano ve Bond GMM	Mali Denge

Tablo 5.1. Devamı

Shi Svensson (2006)	ve	85 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1975–1995	Sabit ve GMM	Etkiler Sistem	Mali Denge
Stanova (2009)		10 NMS ülkesi	1998–2008	Havuzlanmış OLS		Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelir
Streb (2009)	vd.	67 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ülke	1960–2001	Havuzlanmış OLS	ve Sabit Etkiler	Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelir
Streb (2012)	vd.	30 OECD ve LAC Ülkesi	1980–2005	Sabit Etkiler		Mali Denge, Toplam Harcama ve Toplam Gelirler
Troeger Schneider (2012)	ve	17 OECD Ülkesi	1975–2009	FEVD Tahmincisi		Toplam Harcama, Dolaylı ve Dolaysız Vergiler
Tujula Wolswijk (2007)	ve	22 OECD ülkesi	1970–2002	Sabit Etkiler		Mali Denge
Wright (2011)		116 Diktatör Ülkesi	1961–2006	Sabit Etkiler		Toplam Harcama

Kaynak: Mandon ve Cazals, 2019

Türkiye’de az sayıda da olsa seçimlerin kamu harcamaları üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır (Balcı, 2016). Bu çalışmalardan bazıları aşağıda kısaca sunulmuştur.

Özatay (1999), 1985-1995 dönemi için çeyreklik veriler kullanarak genişletici para ve maliye politikalarının seçim öncesi manipülasyon amaçlı kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Ancak çalışmaya yapılan eleştirilerden biri hem genel hem de yerel seçimlerin göz önüne alınmış olması ve her iki seçim türünün farklı dinamiklerinin olmasıdır.

Ergun (2000), 1987-1999 dönemi boyunca hükümetlerin yeniden seçilebilme şansını arttırabilmek amacıyla seçim öncesi dönemlerde para ve maliye politikalarında fırsatçı davranışlarda bulunup bulunmadığını araştırmıştır. Gelişmiş olan birçok ülke için politik bütçe dalgalanmalarının varlığını (yokluğunu) gösteren uygulamalı

çalışmalar mevcut iken Ergun (2000) ilgili çalışmasında Türkiye örneğini ele alarak gelişmişlik seviyesi farklı olan bir ülke için ilgili konuyu ele almıştır. Ergun (2000) çalışmasında Ocak 1985-Mayıs 1999 yılları arası aylık veri seti kullanmıştır. Ampirik sonuçlar politik bütçe dalgalanmalarının çeşitli politika araçlarında ve iktisadi değişkenlerde ortaya çıktığını destekler niteliktedir. Seçim öncesi dönemde kamu harcamalarında artış, vergi gelirlerinde azalış ve bu değişimlerin sonucu olarak bütçe açıklarında seçim dönemleri öncesinde artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak iktidarın seçim öncesi dönemlerde söz konusu analiz dönemi aralığında bütçe dalgalanmaları oluşturduğu söylenilmektedir. Dahası seçim sonrası dönemlerde kamu harcamalarında artışın devam ettiği ve bunun önceki hükümetlerin mirası olarak kabul edilebileceği ilgili çalışmada tartışılmaktadır.

Tutar ve Tansel (2000) yıllık (1960-1996), çeyreklik (1983:Q1-1997Q2) ve aylık (1990:M1-1997:M6) olmak üzere 3 farklı frekans özelliği gösteren veri setlerini kullanarak Türkiye’de bütçe açıkları üzerinde çeşitli kurumsal faktörlerin etkilerini ve politik bütçe dalgalanmalarının varlığını göstermeye çalışmıştır. Yıllık ve çeyreklik veri setleri ile yapılan çözümler koalisyon içerisindeki parti ve mali yönetim ile ilgili otorite sayısı arttıkça bütçe açıklarının da arttığını ancak seçimlerin bütçe açıkları üzerinde etkili olmadığını göstermiştir. Ayrıca askeri darbeler, petrol şokları Kıbrıs sorunu ve terör konularının bütçe açıkları üzerinde de arttırıcı etki oluşturduğu tartışılmıştır. Aylık veri seti ile yapılan çözümler ise koalisyon içerisindeki parti ve mali yönetim ile ilgili otorite sayısının artmasının bütçe açıkları üzerinde bir etki oluşturmadığını gösterirken seçimlerin bütçe açıkları üzerinde negatif ve anlamlı etkiler oluşturduğunu göstermiştir.

Onur (2002) Türkiye’de 1975-2000 yılları arasında politik bütçe döngülerinin geçerliği incelemiştir. Çalışma da devlet bütçesinin kamu giderleri, kamu açıkları, iç borçlanma ve dış borçlanma değişkenleri ele almıştır. Çalışmasını ampirik olarak nicel açıdan tablo ve ekonometrik olarak ikiye ayırmış daha sonra ise ekonometrik uygulamadaki metodu da kendi içerisinde ikiye ayırmaktadır. Onur (2002) Ekonometrik uygulamasında ise cari değerleri ADF durağanlık, ko-entegre ve nedensellik testleri yaparak cari değerlerin modele dahil olduğunu test etmiştir. İkinci yöntem ise panel regresyon tahmin yöntemi ile beklentiler modeli ve otoregresif

modelini oluşturmuştur. Onur (2002) 1975-2000 yılları kapsayan tabloları incelediğinde politik bütçe dalgalanmasını ve toplam kamu borçlanmanın yükseldiğini tespit etmiştir. Toplam kamu borçlanmasında politik bütçe dalgalanmalarının nedeni faizli ve faiz dışı konsolide bütçe olduğunu tespit etmiştir. Ekonometri çalışması ile de bu durumun periyodik ve kronik bir hal aldığını göstermiştir.

Özkan ve Tarı (2010) çalışmalarında Türkiye’de 1985 sonrasında yaşanan altı milletvekili genel seçimlerinde, gayrisafi yurt içi hasıla, para arzı ve kamu harcamaları değişkenlerinin trendinde politik amaçlı bir sapmanın olup olmadığını araştırmıştır. Nordhaus’un geleneksel fırsatçı modelinin kullanıldığı çalışmada Alesina vd. (1992)’nin çalışmalarında kullandıkları otoregresif analiz yöntemi kullanılarak sonuçlar raporlanmıştır. Sonuç olarak seçim dönemlerinde söz konusu tüm değişkenler üzerinde politik dalgalanmaların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Politik dalgalanmaların en belirgin olarak görüldüğü seçim döneminin ise 1987 yılında gerçekleştirilen seçimler olduğu, 2002 ve 2007 yıllarında gerçekleştirilen seçimlerde politik dalgalanmaların etkilerinin zayıfladığı tartışılmaktadır.

Karakaş (2013) politik bütçe dalgalanmaları ve mali değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için ARMA modelleri bağlamında basit ama güçlü zaman serisi modelleri kullanarak Türkiye’de çok güçlü politik bütçe dalgalanmalarının olduğuna işaret etmiştir. Birçok mali değişken ile seçim arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu çalışmada seçim dönemleri de seçim öncesi, seçim dönemi ve seçim sonrası dönem olmak üzere üç farklı kısma ayrılarak incelenmiştir. Bütçe açıklarının seçim öncesi ve seçim dönemi ile yüksek derecede ilişkisi varken seçim sonrası dönemde bu ilişki ortadan kaybolmaktadır. Kamu harcamalarına baktığımızda ise seçim öncesi dönemde bir ilişki yok iken seçim dönemi ve seçim sonrası dönemde güçlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Yar (2015) çalışmasında genişletici ekonomi politikası olan kamu harcamaları ve para arzı parametrelerini kullanmıştır. Yar çalışmasında Türkiye’de 2007 ve 2011 yıllarında yapılan milletvekili seçimlerinde makroekonomik değişkenleri ve iktidardakilerin bu tarihlerde bu değişkenler ile seçim ekonomisine yönelik

yönelmedikleri incelemiştir. Çalışmasını geleneksel fırsatçı model öngörülerek inceleme yapmıştır. Yapılan bu çalışmanın sonunda her iki yılda da genişletici para arzında ya da kamu harcamasında seçim ekonomisine örnek olabilecek herhangi bir dalgalanma görülmemiştir.

Hotunoğlu (2016) Türkiye’de politik bütçe hareketlerinin kamu harcamalarının dağılımı açısından analizini yapmıştır. Çalışmasında 1950-2012 yılları arasındaki veriler kullanılarak seçimlerin cari ve yatırım harcamaları üzerindeki etkisi incelemiştir. Sonuç olarak ise seçimden üç yıl önce cari harcamalar ve iki yıl önce de yatırım harcamalarında artış eğilimi olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sezgin ve Sezgin (2017) Türkiye’de 1950-2014 yılları arasında politik bütçe döngüleri teorisi üzerinde çalışmışlardır. Çalışmalarında bütçe harcamalarının seçim dönemlerinde oy oranlarını yükseltmek için kullanılıp kullanılmadığını analiz etmişlerdir. Çalışmalarında savunma, eğitim, sağlık, tarım ve bayındırlık harcamalarını incelemiştir. Sezgin ve Sezgin (2017) aynı çalışmada zaman dilimlerini içerisinde Maliye Bakanlığı bütçesi ve borçları da analiz etmek için ele almışlardır. Çalışmanın sonucunda ise savunma, eğitim ve sağlık harcamaları 1950-2011 yılları arasında birbiri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 2002 yılında ise tarım ve bayındırlık harcamalarının iktidarlar tarafından kullanıldığını gözlemişlerdir. Borç ve faiz ödemelerinde ise 2002 yılına kadar artış olduğunu tespit etmişler. Genel olarak bakıldığında Sezgin ve Sezgin (2017) çalışmalarında 1950 yılından itibaren yapılan seçimlerde politik bütçe döngüsünün etkileri görülürken son zamanlarda bu durumun azaldığını tespit etmişlerdir.

Balcı ve Çavuşoğlu (2018) Türkiye’nin 1965-2004 dönemine ait genel ve yerel seçimlerde politik bütçe dalgalanma teorisine dayalı olarak kamu harcamalarındaki değişimi incelemiştir. Çalışmaların da eşbütünleşme, hata düzeltme ve genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök sınaması kullanılmıştır. Balcı ve Çavuşoğlu (2018) çalışmasında da sonuç olarak hem genel hem de yerel seçimlerde kamu harcamalarındaki artış ile seçmenlerin manipüle edildiğini görülmüştür. Genel

seçim dönemlerin de cari harcamalar ve transfer harcamalarında, yerel seçimlerde ise yatırım ve transfer harcamalarında artış olduğunu tespit etmişlerdir.

6. EKONOMETRİK BİR UYGULAMA: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

6.1. Türkiye’de 2000-2018 Döneminde Siyasi ve Ekonomik Durum

Çalışmanın konusu olarak Türkiye’de 1999-2018 yılları arasında yapılan genel seçimlerde politik bütçe dalgalanmalarının varlığı analiz edilmiştir. Söz konusu dönemde Türkiye’de toplamda 7 genel seçim yapılmıştır. Analize başlamadan önce Türkiye’nin 2000’li yıllardan günümüze kadar yaşamış olduğu siyasi ve ekonomik gelişmeler özetlenmiştir. İlgili dönem aralığında çeşitli temel iktisadi göstergelere ve kamu harcamalarına ilişkin değerler sunulmuştur. Temel iktisadi gösterge olarak büyüme, enflasyon, işsizlik ve dış ticaret oranı verileri özetlenmiştir. Kamu harcamalarına ilişkin toplam kamu harcamasına ek olarak kamu harcama kalemlerinden genel bütçe gelirleri, vergi geliri, genel bütçe harcamaları, personel giderleri, mal ve hizmet alım giderleri, cari transferler, kamu net borç stoku/GSYH ve borçlanma verileri özetlenmiştir.

6.1.1. 2000-2010 Dönemi

İlgili dönem aralığında çeşitli temel iktisadi göstergelere ilişkin değerler Tablo 6.1’de sunulmuştur.

Tablo 6.1. 2000-2010 Dönemi temel makro iktisadi göstergeler

Yıllar	Büyüme Oranı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Dış Ticaret Oranı (% GSYİH)
2000	6,64	54,91	6,49	38,94
2001	-5,96	54,40	8,38	36,92
2002	6,43	44,96	10,35	39,49
2003	5,60	21,60	10,54	42,91
2004	9,64	8,59	10,83	45,63
2005	9,00	8,17	10,63	46,17
2006	7,10	9,59	8,71	46,09
2007	5,03	8,75	8,86	47,63

2008	0,84	10,44	9,71	47,29
2009	-4,70	6,25	12,55	44,92
2010	8,48	8,56	10,65	45,89

Kaynak: Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org>

2000-2010 yılları arasında 2 tane ekonomik kriz yaşanmıştır. 2001 ve 2008 krizlerinin etkisi temel makro iktisadi göstergeler üzerinde görülmektedir. Bu yıllarda büyüme oranlarında azalış, işsizlik oranlarında artış belirgin bir biçimde görülmektedir. Yukarıdaki tabloya bakıldığında büyüme 2000 yılında % 6,64 iken 2001 yılında % -5,96 olarak gerçekleşmiştir. Büyüme oranındaki bu gerilemeye neden olan faktörün ise 2001 yılında gerçekleşen kriz (Milli Güvenlik Kurulu toplantısında (MGK) Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasındaki tartışma) olduğu düşünülmektedir (Kesebir, 2018; Kapusizoğlu, 2011).

2000’li yıllarda makro iktisadi göstergelerde ortaya çıkan değişimlere neden olan temel faktörlerin hemen değil on yıllık bir zaman zarfında yavaş yavaş gerçekleştiği söylenebilir (Eğilmez, 2019). 1994 yılında çıkan Meksika krizi ve bu krizin Asya’yı ve Rusya’yı etkileyerek 1997 yılında Güney Doğu Asya, 1998 yılında da Rusya Krizine neden olması gibi faktörler Türkiye ekonomisi üzerinde de etkili olmuştur. Türkiye yaşanan bu gelişmelerden etkilenmiş, 2000 yılında kriz belirtilerini göstermeye başlamış, 2001 yılında ise kendisini tamamen hissettirmiştir (Turan, 2011). 2001 krizinin büyüme üzerinde bu kadar etkili olmasının diğer bir nedeni ise 1999 yılında oluşan Marmara depremi olarak gösterilebilir (Kesebir, 2018).

Tabloya baktığımızda göstergeler de en büyük kırılma 2008 yılında olmuştur. Büyüme oranında 2007 yılında % 5,03 olan değer 2008 yılında %0,84’e gerileyerek 2009 yılında % -4,70 olmuştur. 2001 yılındaki gibi büyüme oranı tekrar eksiye görmüş ve bu kırılmanın en büyük etkisi yine kriz kaynaklı olmuştur. Bu krizin nedeni ise ABD’nin emlak konut kredileri ile iyimser bir hava sağlamaya ve inşaat sektörünü hareketlendirmek için düşük faizli krediler sunması sonucunda Subprime Mortgage kredilerine bağlı olarak ortaya çıkması olarak gösterilmektedir (Alpago, 2018).

2000 yılında enflasyon oranı % 54,91 olarak gerçekleşmiştir. 2000-2003 yılları arasında enflasyon oranı iki haneli olarak devam etmiştir. Yüksek enflasyon oranlarını düşürebilmek için bir dizi önlemler alınmıştır. Merkez Bankası'nın temel amacının fiyat istikrarını sağlamak olduğu kabul edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda uygulanacak ve kullanılacak olan para politikalarının Merkez Bankası tarafından belirleneceğine karar verilmiştir (Durmuş, 2018). Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamaya koyulmuştur. Bu programda belirsizlikleri azaltmak istikrarı sağlamak hedeflenmiştir. Para Politikası Kurulu oluşturularak para politikası konularında alınan kararların daha kurumsal olması amaçlanmıştır (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası [TCMB], 2013). Uygulanan politikalar ile enflasyon 2004 yılında tek haneli rakama düşmüştür. 2008 yılında enflasyon iki haneli basamaklara tekrar yükselerek %10,44 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında enflasyon oranı tekrar % 6,25'e gerilemiştir.

İşsizlik oranına baktığımızda ise 2000 yılında % 6,49 olan işsizlik oranı 2001 yılında % 8,38'e yükselmiştir. 2002-2005 yılları arasında %10'nun üzerinde seyretmiştir. Ekonomideki büyüme oranları kendini çok hızlı toplayarak artı değerlere çıksa da işsizlikte 2006 yılına kadar düşüş görülmemiştir. Bunun yanında işsizlik 2007 de % 8,86 iken 2008 yılında Mortgage krizinden dolayı tekrar yükselerek % 9,71 olmuş ve ilerleyen yıllarda yükselmeye devam etmiştir.

2000-2010 yılları arasında dış ticaret oranına bakıldığında ise kriz yılları haricinde genel anlamda bir artış eğiliminin olduğu söylenebilir. 2008-2009 krizi nedeni ile küresel ticaret hacminin küçülmesi ile Türkiye'nin de dış ticaret hacmi küçülmüştür. İthalatta hızlı bir artış olurken ihracattaki artış Avrupa Birliği (AB) ekonomisinin durgunluğundan dolayısıyla sınırlı kalmıştır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği [TOBB], 2012).

2000-2010 yılları arasında iki yerel (2004 ve 2009) ve iki genel milletvekili seçimi (2002 ve 2007) düzenlenmiştir. Seçim dönemlerine baktığımızda en yüksek büyüme oranının görüldüğü seçim dönemi % 9,64 oran ile 2004 en düşük enflasyon oranının görüldüğü yıl % 6,25 oran ile 2009 en düşük işsizlik oranının görüldüğü yıl % 8,86

oran ile 2007 ve son olarak en yüksek dış ticaret oranının görüldüğü yıl ise % 47,63 oran ile 2007 olarak gözlemlenmektedir.

Seçim dönemlerinde büyüme oranlarındaki artışın oy toplamada önemli bir husus olduğu bilinmektedir. Eğilmez (2014b) büyüme ve oy oranı arasında doğru bir orantı olduğunu belirtmektedir. Büyüme oranı seçimden önce artış gösterir ise iktidar partisinin oy oranlarının artma ihtimali yükselmektedir. Buna göre Tablo 6.2 ‘de 2000-2014 yılları arasında gerçekleşmiş olan seçim dönemlerinde Adalet ve Kalkınma Partisinin (AKP) almış olduğu oy oranları ve seçim dönemlerine denk gelen büyüme oranları görülmektedir. Büyüme oranları seçim öncesi dört çeyreğin ortalaması olarak ele alınmıştır (Eğilmez, 2014b). Tabloya baktığımızda büyüme oranının en yüksek olduğu dönemde AKP’nin oyunun da en yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 6.2. Büyüme oranları ve oy oranları (2000-2010)

	3.11. 2002 Genel S.	28.03.2004 Yerel S.	22.07.2007 Genel S.	29.03.2009 Yerel S.	12.06.2011 Genel S.	30.03.2014 Yerel S.
Oy Oranı (%)	34,4	41,7	46,6	38,8	49,9	44,1
Büyüme (%)	0,8	5,9	6,0	-4,5	9,1	4,0

Kaynak: Eğilmez, 2014b

İlgili dönem aralığında kamu harcamaları ve çeşitli kalemlerine ilişkin değerler ile kamu net borç stokuna ilişkin değerler Tablo 6.3’ te sunulmuştur.

Tablo 6.3. 2000-2010 Dönemi kamu ekonomisine ilişkin göstergeler

Yıllar	Genel Bütçe Gelirleri (Milyar TL)	Vergi Geliri (Milyon TL)	Genel Bütçe Harcaması (Milyon TL)	Personel Giderleri (Milyon TL)	Mal ve Hizmet Alım Giderleri (Milyon TL)	Cari Transferler (Bin TL)	Kamu Net Borç Stoku / GSYİH (%) (Milyar TL)
2000	33,040	26,503	46,705	9,978		-24,661	
2001	50,890	39,735	80,579	15,211		-47,829	64,8
2002	74,603	59,631	115,682	23,089		-61,752	59,9
2003	98,558	84,316	140,454	30,209		-72,248	53,6
2004	120,089	90,076	141,020	28,947	12,683	-71,824	47,6
2005	148,237	106,929	146,097	31,855	14,446	-65,906	40,1
2006	182,577	137,480	175,084	34,038	16,973	-67,271	32,7
2007	204,261	152,835	200,206	38,890	19,747	-75,023	28,2
2008	226,653	168,109	222,056	43,609	21,561	-81,576	26,8
2009	233,804	172,440	262,598	49,841	26,620	-104,332	30,9
2010	272,775	210,560	288,192	55,406	25,747	-105,467	27,4

Kaynak: Veriler Gelir İdare Başkanlığı, <https://gib.gov.tr/>, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, <https://www.hmb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Genel bütçe gelirinin 2000 yılında 33,040 milyar Türk Lirası (TL) olduğu görülmektedir. 2001 yılında ise mali kriz olmasına rağmen 50,890 milyar TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2000’li yılların başında Türkiye ekonomisi hem ülke içerisinde görülen hem de yurt dışı kaynaklı krizlerden etkilendiği için Uluslararası Dünya Fonu’na (International Money Fund-IMF) niyet mektubu gönderilmiş, enflasyona karşı önlemler alma ve kamu açıklarını giderme amacıyla yapısal reformlar uygulanmıştır (Sönmez, 2000). Alınan kararlar sonucunda “Türkiye’nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” ortaya atılmış ve bütçe politikası olarak sıkı maliye politikası uygulamaya konulmuştur (Ejder, 2012). 2008 ve 2009 yıllarında

yaşanan Mortgage krizi sebebiyle genel bütçe gelirlerinde artış hızının düştüğü, 2010 yılında ise hızlanarak 272,775 milyar TL olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Vergi gelirlerine baktığımızda ise 2000’li yılların başlarında iki haneli olan vergi gelirleri ve 2010 yılına gelindiğinde 210,560 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Vergi gelirlerinin artmasının nedenleri arasında bütçe açıkları ile borçlanmadaki artışlar, kamu harcamalarının uygunsuz kullanımı gibi durumlar sayılmaktadır. Bundan dolayı vergi gelirleri devlet için önemli finansman aracıdır. Vergi gelirlerindeki değişimlerin diğer bir nedeni enflasyon olmuştur. Enflasyonu kontrol edebilmek için vergi politika aracının kullanıldığı bilinmektedir. (Sağdıç, 2019). Vergi gelirlerinde 1999 yılında oluşturulan istikrar programının desteği ile 2001 yılında artış gözlemlenmiştir (Dursun, 2008). 2008 ve 2009 yılları karşılaştırıldığında iki yıl arasındaki vergi geliri farkının diğer yıllara göre daha az olduğu görülmektedir. 2008 krizinde ithal mallardan alınan katma değer vergisi artmış ancak ekonomideki durgunluk ve tüketimdeki azalıştan dolayı özel tüketim vergisinde düşüş olduğu görülmüştür (TOBB, 2009).

Genel bütçe harcamalarına bakıldığında söz konusu yıllar boyunca sürekli arttığı görülmektedir. Ancak genel bütçe gelirleri ve harcamaları karşılaştırıldığında genel olarak harcamaların gelirlerden fazla olduğu görülmektedir. Tüğen ve Güngör’e (2013) göre 2000’li yılların başında kamu harcamalarının kamu gelirinden daha fazla olmasının nedeni 2002 yılında yaşanan ekonomik kriz ve Marmara Depremi sonrası artan kamu harcamaları ile ilişkilendirilmiştir. Oluşan bütçe açığını kapatabilmek için vergi gelirlerine ağırlık verilmiştir. 2005-2008 yılları arasında ise kamu gelirlerinin kamu giderlerinden büyük olduğu görülmektedir. 2009-2010 yıllarında ise krizin etkisi ile oluşan olumsuz iktisadi ortamı telafi edici rol üstlenen devletin yapmış olduğu harcamalardaki artış nedeniyle kamu harcamalarının kamu gelirlerden fazla olduğu düşünülmektedir.

Kamu harcama kalemlerinden personel giderlerine bakıldığında, iktisadi büyüme ile eş anlamlı istihdam artışının oluşturduğu etkinin gözlemlendiği söylenebilir. 2004 yılı haricinde diğer tüm yıllarda personel giderlerinde artış görülmüştür. Personel gider

kaleminin içinde ödenen maaşlar, ikramiyeler, zamlar ve diğer maliyetler düşünülebilir.

Mal ve hizmet alım giderlerine bakıldığında söz konusu yıllarda çok hızlı bir artışın olmadığı ve en yüksek değer 2009 yılı yerel seçim dönemine denk geldiği görülmektedir.

Cari transferler içinde bulunulan dönemde yapılan mal ve hizmet temininin karşılanması amacıyla yapılan karşılıksız ödemelerdir. 2008-2009 yılları arasında cari transfer harcamalarındaki artışın belirgin olduğu görülebilir. Yine krizin etkisini ortadan kaldırmak için yapılan karşılıksız ödemeler dolayısıyla ilgili dönemde artışın gözlemlendiği söylenebilir. Kamu net borç stokunda söz konusu dönem aralığında gözle görülür bir düşüş görülmektedir.

Kamu borç stokunun gayri safi yurt içi hasıla içerisindeki payının düşüş yönünde ivme göstermesi devletin borçlanma gereğini ve faiz ödemelerini azaltması bakımından önemlidir. 2001 krizinden sonra yaşanan sıkı kamu mali disiplin politikaları ile bu düşüşün sağlandığı da söylenebilir (Kaya ve Kaygusuz, 2015).

2000-2010 yılları arasında iki yerel (2004 ve 2009) ve iki milletvekili seçimi (2002 ve 2007) düzenlenmiştir. Seçimlerin kamu harcamaları ve harcama kalemleri üzerinde oluşturduğu etki birçok çalışmada tartışılmıştır. Tablo 6.3'deki değerlere göre kamu harcamalarında seçim yılları ve seçimden bir önceki yıla göre oluşan artış hesaplandığında belirgin bir farkın olmadığı görülmektedir.

6.1.2. 2010-2018 Dönemi

İlgili dönem aralığında çeşitli temel iktisadi göstergelere ilişkin değerler Tablo 6.4'te sunulmuştur.

Tablo 6.4. 2010-2018 dönemi temel makro iktisadi göstergeler

Yıllar	Büyüme Oranı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Dış Ticaret Oranı (% GSYİH)
2010	8,48	8,56	10,65	45,89
2011	11,11	6,47	8,79	47,31
2012	4,78	8,89	8,14	48,29
2013	8,49	7,49	8,73	46,62
2014	5,16	8,85	9,88	45,90
2015	6,08	7,67	10,23	44,54
2016	3,18	7,77	10,83	43,61
2017	7,47	11,14	10,81	45,09
2018	2,82	16,33	10,89	43,67

Kaynak: Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org>

2010-2018 dönemi diğer döneme göre verilerde dalgalanmaların daha az olduğu bir dönem olarak kabul edilebilir. Söz konusu dönemde yaşanan 2016 yılı darbe girişimi ve Suriye iç savaşı sebebiyle gelen göç verilerde gözlemlenebilecek en belirgin yapısal kırılma sebepleri olarak kabul edilebilir.

Büyüme rakamlarına bakıldığında, 2010 yılında büyüme % 8,48 seviyesindeyken 2011 yılında bu rakam %11,11 olarak gerçekleşmiştir. İlgili dönemdeki en büyük büyüme oranının görüldüğü yıl 2011 yılı olmuştur. Bu yükselişe sebep olan durum ise 2008 de çıkan krizin izlerini silebilmek için başta ABD olmak üzere AB, Japonya ve İngiltere merkez bankalarının parasal genişlemeye gitmiş olmasıdır. Bu davranış faiz oranlarının çok fazla düşmesini sağlamış ve bazı ülkeler için ucuz ve geniş hacimli finansmanın önünü açmıştır. Türkiye için bakıldığında bu fırsat değerlendirilmiş, özel kesim 2010-2011 yıllarında borçlanma yoluna giderek finansman olanaklarından yararlanmış ve finansmanın hızlı bir şekilde gerçekleşmesi sağlanmıştır. Böylelikle büyümede artış oluşturulmuştur (Bahçekapılı, 2015). Fakat Büyüme 2011 yılında %11,11 iken 2012 yılında tekrar gerileyerek % 4,78 olarak gerçekleşmiştir. Bu gerilemenin sebebi ise, 2011 yılında Yunanistan'da yaşanan ekonomik krizin tüm yansıması olarak düşünülmektedir. 2012 yılında Euro bölgesi kaynaklı ortaya çıkan belirsizliklerden dolayı genel olarak tüm ülkelerde ekonomik durgunluk hissedilmiştir. Bu durum Türkiye'yi de etkileyerek ekonomik büyümenin gerilemesine neden olmuştur (TOBB, 2013). 2013 yılına bakıldığında büyümede

artış olduğu görülmüş ve %8,49 olarak gerçekleşmiştir. Fakat 2014 yılında büyümede yine bir gerileme olduğu görülmektedir. 2013'te büyüme oranı %8,49 iken 2014'te bu oran %5,16 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı Ekim ve 2014 yılı şubat aylarında yürürlüğe konulan enflasyonla mücadele kapsamında iç talebi daraltmaya yönelik makro tedbirlerinin yanında TCMB'nin Ocak ayı sonlarına doğru faiz artırımını bu sonucu ortaya çıkarmıştır (TOBB, 2014).

2010-2015 dönemlerinin en düşük büyüme seviyesi % 3,18 ile 2016 yılına aittir. 2016 yılının 3. çeyreğin de yaşanan darbe girişimi ülkedeki iç talebi daraltarak ekonomideki büyümeyi aşağı yönde etkilemiştir (TOBB, 2017). 2017 yılında büyüme oranı tekrar % 7,47 olarak toparlanmıştır. Fakat 2018 yılına gelindiğinde ise büyüme oranı % 2,82 olarak gerçekleşmiştir. Büyüme oranındaki bu düşüşün nedeni, küresel piyasanın karmaşıklığı, Türk parasının değer kaybetmesi, TCMB'nin Türk parasındaki değer kaybının etkisini azaltmak için sıkı para politikası uygulaması ve yatırımların etkilenmesi olarak sıralanabilir (TOBB, 2019). Eğilmez'e (2018) göre ise, büyümenin bu kadar küçülmesinin nedeni 2. çeyrekte tarım sektöründe ve inşaat sektöründe çok fazla düşüş olmasıdır. Aynı yıl içinde 4. çeyrekte sanayi sektöründe büyük oranda düşüşün gerçekleşmesi ekonomiyi daha da derinden etkilemiştir (Eğilmez, 2019).

2010-2016 yılları arasında büyüme oranı hareketli olsada, enflasyon tek haneli ve hemen hemen aynı düzeyde seyretmiştir. Fakat 2017 yılında enflasyon oranı % 11,14 olarak iki haneye yükselmiştir. Bunun durumun en önemli nedeni Türk parasının çok fazla değer kaybetmesi ve bunun sonucu olarak ithal mal fiyatlarında görülen artışlardır (TOBB, 2018). 2018 yılına bakıldığında ise enflasyon oranının artmaya devam ettiği ve % 16,33 seviyesine gerçekleştiği görülmektedir. Türk lirasında değer kaybının devam etmesi, enerji fiyatlarının yükselmesi, finansman maliyetlerinin artması gibi unsurlar etkili olmuştur (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2019). Bir diğer nedenin ise 2017 yılında uygulanan genişletici maliye politikasının olduğu düşünülmektedir. Eğilmez'e göre (2018) genişletici maliye politikası uygulanması enflasyon oranlarının yükselmesine neden olmuştur (Eğilmez, 2018; TCMB, 2018).

İşsizlik oranı söz konusu yıllar arasında genel olarak iki haneli yaklaşık %10 seviyelerinde gerçekleşmiştir. 2011-2014 yılları arasında işsizlik oranı tek haneli ve çok büyük fark görülmeden ilerlerken 2015 yılında % 10,23 seviyesine yükselmiştir. Bahçekapılı'a (2015) göre işsizlik oranındaki bu yükselişin nedeni geçmiş yıllarda sanayi üretiminde oluşan düşüşlerdir. 2018 yılında en düşük büyüme oranının gerçekleşmesi işsizlik oranının da aynı yılda en yüksek seviyeye ulaşmasına neden olarak gösterilebilir.

Dış ticaret oranının GSYİH içerisindeki payının söz konusu dönem boyunca çok farklılaşmadığı görülmektedir. Söz konusu dönemde GSYİH'nın ortalama %45'i dış ticaret işlemlerinden oluşmaktadır. Türkiye'nin dış ticaret ilişkisinin güçlü olduğu AB ülkelerinde meydana gelen ekonomik olaylar dış ticaret rakamlarındaki değişim üzerinde etkili rol oynamaktadır. AB'ye bağımlılığı azaltmak için ihracatçıların Afrika, Ortadoğu, Asya ile Latin Amerika ülkelerine açılarak ihracat açığını kapatmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir (TOBB, 2013). 2012-2017 yılları arasında sürekli dış ticaret işlemlerinde sürekli azalışın görülmekte, 2017 yılından itibaren tekrar artış ortaya çıkmaktadır. 2017 yılında dış ticaret oranı % 45,09 olarak gerçekleşmiştir. Bu artışın sebebi ise AB ülkelerinin ekonomisinin olumlu yönde ilerlemesi, Türkiye'ye yakın ülkelerinin pazarlarının büyümesi olarak düşünülmektedir.

2010-2018 yılları arasında bir yerel (2014), üç milletvekili genel seçimi (2011, 2015 ve 2018) ve bir Cumhurbaşkanlığı seçimi gerçekleşmiştir. Seçim dönemlerine baktığımızda en yüksek büyüme oranının görüldüğü seçim dönemi % 11,11 ile 2011, en düşük enflasyon oranının görüldüğü yıl % 6,47 ile 2011, en düşük işsizlik oranının görüldüğü yıl % 8,79 ile 2011 ve son olarak en yüksek dış ticaret oranının görüldüğü yıl ise % 47,31 ile 2011 yılı olarak gözlemlenmektedir. Tablo 6.5 'te 2010-2018 yılları arasında gerçekleşmiş olan seçim dönemlerinde AKP'nin almış olduğu oy oranları ve seçim dönemlerine denk gelen büyüme oranları görülmektedir.

Tablo 6.5. Büyüme oranları ve oy oranları (2010-2018)

	12.06.2011 Genel S.	30.03.2014 Yerel S.	01.11.2015 Genel S.	24.06.2018 Genel S.
Oy Oranları	49,83	43,33	49,50	42,56
Büyüme Oranı	11,11	5,16	6,08	2,82

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu, <http://www.ysk.gov.tr/> ve Dünya Bankası, www.worldbank.org

Oy oranları ile büyüme oranlarına baktığımızda en yüksek büyüme oranının gerçekleştiği 2011 yılında AKP en yüksek oyu, en düşük büyüme oranının gerçekleştiği 2018 yılında ise AKP'nin en düşük oyu aldığı görülmektedir. İlgili dönem aralığında kamu harcamaları ve çeşitli kalemlerine ilişkin değerler ile kamu net borç stokuna ilişkin değerler Tablo 6.6' da sunulmuştur.

Tablo 6.6. 2010-2018 dönemi kamu ekonomisine ilişkin göstergeler

Yıl	Genel Bütçe Gelirleri (Milyar TL)	Vergi Geliri (Milyon TL)	Genel Bütçe Harcaması (Milyon TL)	Personel Giderleri (Milyon TL)	Mal ve Hizmet Alım Giderleri (Milyon TL)	Cari Transferler (Bin TL)	Kamu Net Borç Stoku / GSYİH (%) (Milyar TL)
2010	272,77	210,56	288,192	55,406	25,747	-105,467	27,4
2011	319,51	253,80	307,03	64,05	26,96	-112,93	20,8
2012	362,65	278,75	353,64	74,77	25,87	-128,13	15,3
2013	419,65	326,16	397,27	83,36	28,64	-145,51	10,9
2014	461,45	352,51	434,26	95,74	32,18	-152,36	9,1
2015	525,04	407,81	491,86	107,80	36,48	-175,65	6,9
2016	608,33	459,00	569,11	128,60	43,04	-200,65	8,4
2017	700,62	536,61	659,55	140,28	50,18	-240,93	8,4
2018	850,72	621,53	804,97	172,81	59,23	-298,37	13,6

Kaynak: Veriler Gelir İdare Başkanlığı, <https://gib.gov.tr/>, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, <https://www.hmb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Genel bütçe gelirlerinde 2010 yılından 2018 yılına kadar çok büyük oranda artış olduğu görülmektedir. Genel bütçe gelirlerinin en büyük alt kalemi olan vergi gelirlerinde oluşan artışın bu yükseliş trendini beslediği düşünülmektedir. Ülke ekonomisi büyüme oranlarında meydana gelen artılar hem vergi gelirlerini hem de genele bütçe gelirlerinin artması yönünde olumlu etki yaratmaktadır. Genel kamu gelirleri ve harcamaları karşılaştırıldığında bütçe açıklarının oluşmadığı gelirlerin giderleri karşıladığı görülmektedir. Harcama alt kalemleri olan personel giderleri, mal ve hizmet alımları ile cari transferler göz önüne alındığında bütün harcama kalemlerinde artış olduğu görülmektedir. Ancak cari transferlerdeki artış hızı diğer harcama kalemlerine göre daha belirgindir. Son olarak kamu net borç stokunun GSYİH içerisindeki payının ilgili dönem aralığındaki değerlerine bakıldığında son 3 yıl haricinde genel olarak düşüş olduğu gözlemlenmektedir. Son 3 yıldaki artışın dahi çok yüksek olmadığı söylenebilir. Kamu borç stokunun gayri safi yurt içi hasıla içerisindeki payının düşüş yönünde ivme göstermesi devletin borçlanma gereğini ve faiz ödemelerini azaltması bakımından önemlidir.

6.2. Metodoloji ve Tahminler

Bu kısımda çalışmada kullanılan tahmin yöntemlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. 1999-2018 dönem aralığında gerçekleştirilen genel seçimlerin göz önüne alındığı bu analizde Nordhaus tipi fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmaların varlığı araştırılmıştır.

6.2.1. Veriler ve Değişkenler

Bu çalışmada yer alan analizler Türkiye'nin 1999-2018 dönemine ilişkin genel devlet kapsamında yer alan genel bütçe rakamları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Genel devlet toplam harcamalarına ilişkin veriler Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'ndan elde edilmiştir. Modelde kullanılan diğer değişkenler kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla (KBGSYİH), kamu iç borç

stoku, dışa açıklık ve seçim değişkenleridir. KBGSYİH ve dış ticaret açıklık verisi Dünya Bankasından, kamu iç borç stoku verisi Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığında, seçimlere ilişkin veriler ise Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulundan elde edilmiştir.

Milli gelir düzeyi, kamu iç borçlanma oranı ve dış ticaret açıklık verisi kamu harcamaları üzerinde etkili olan kontrol değişkenler olarak modele dâhil edilmiştir (Balcı ve Çavuşoğlu, 2018). Modeldeki seçim değişkeni haricindeki bütün değişkenler logaritmik formdadır. Seçim değişkeni ise kukla değişken olarak oluşturulmuştur. Seçim dönemleri “1” diğer dönemler “0” olarak kodlanmıştır.

Milli gelir düzeyinin modele dâhil edilmesi Wagner Kanunundan ileri gelmektedir. Buna göre iktisadi büyüme ile birlikte kamu harcamalarında bir artış olacağı öngörülmektedir. İç borçlanmanın kamu harcaması üzerindeki etkisi ise dönemler arası bütçe dengesine bağlı olarak açıklanmaktadır. Buna göre “iç borçlanma, bir bütçe finansman olanağı olması itibarıyla kamu harcaması artışını teşvik edici bir etki gösterebileceği gibi; borç sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesi durumunda harcamaların kısılması yönünde etkiler de ortaya çıkarabilir.” (Balcı ve Çavuşoğlu, 2018). Dışa açıklık düzeyi ise ekonominin küreselleşme ile birlikte maruz kalacağı risklerde hükümetin telafi edici rol üstlenmesi anlamında kamu harcamaları üzerinde değişim yaratıcı etki doğurması bakımından modele kontrol değişkeni olarak dâhil edilmiştir (Rodrik, 1998).

6.2.2. Birim Kök ve Eş Bütünleşme Metodolojisi

Eş bütünleşme ya da eştümleşme olarak isimlendirilen yöntemin arkasında var olan düşünce değişkenler arasındaki uzun dönemli birlikte bir hareketin varlığının istatistiksel olarak sınanmasıdır. Değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişkinin varlığı ilgili değişkenlerin sahip olduğu yapıya bağlı olarak belirlenmektedir. Diğer bir deyişle, iki ya da daha fazla durağan olmayan değişken arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığına yönelik yapılacak olan araştırma değişkenlerin eş tümleşik olmalarına bağlıdır (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010). Eş bütünleşme en basit anlamıyla iki veya daha fazla durağan olmayan değişkenler arasında durağan bir ilişkinin elde edilmesi, durağan dışı değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket

ettikleri bir denge ilişkisinin ortaya koyması anlamına gelmektedir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010).

Eş bütünleşme ilişkisinin varlığı test edilmeden önce serilerin durağanlığının analiz edilmesi gereklidir. Durağan bir serinin uzun vadeli ön bilgileri serinin şartsız ortalamasına yakınsar. Durağan bir seri değişmez uzun dönem ortalama etrafındaki değişimler ortalama olarak eski durumuna kavuşur, zaman içerisinde değişim göstermez, sonu olan bir değişime sahiptir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010). Durağanlık analizi birim kök analizi ile yapılmaktadır. Birim kökün varlığı serinin durağan olmadığı yokluğu ise durağan olduğu anlamına gelir. Birim kökün varlığı serinin deterministik trend ve kesim parametrelerinin olup olmamasına bağlı olarak değişebilmektedir. Bu sebeple birim kök testlerinin trendli ve sabitli sonuçlarının sunulması yaygın olarak görülmektedir. Ayrıca tek bir birim kök testi değil, birçok birim kök testi ile serilerin durağanlığının analiz edilmesi çözümlerin sağlamlığı açısından önem teşkil etmektedir.

Bu çalışmada gecikmesi dağıtılmış otoregresif (ARDL) eş bütünleşme yöntemi ile Genişletilmiş Dickey-Fuller birim kök testi süreçleri uygulanmıştır. Durağanlığı sınamanın yolu basit bir şekilde şu model ile başlamaktadır:

$$Y_t = Y_{t-1} + u_t$$

Burada u_t klasik varsayımlara uyan, ortalaması sıfır varyansı σ^2 olan olasılıklı hata terimidir. Y_{t-1} 'in katsayısı 1'e eşit ise birim kök sorunu ile yani durağan olmama durumu ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla

$$Y_t = \rho Y_{t-1} + u_t \quad (1)$$

regresyonunu hesaplar ve $\rho = 1$ bulursak o zaman Y_t olasılıklı değişkeninin birim kökü vardır diyebiliriz (Gujarati vd., 2011). 1 numaralı eşitlik çoğunlukla başka bir biçimde şu şekilde de ifade edilmektedir:

$$\begin{aligned} \Delta Y_t &= (\rho - 1)Y_{t-1} + u_t \\ &= \delta Y_{t-1} + u_t \quad (2) \end{aligned}$$

Burada $\delta = (\rho - 1)$, Δ ise birinci fark işlemcisidir. Y_t gibi bir zaman serisinin durağan olup olmadığını anlamak için 1 numaralı regresyonu hesaplar $\hat{\rho}$ 'nın istatistik bakımından 1'e eşit olup olmadığına bakarız ya da buna eş değer olarak 2 numaralı regresyon tahmin edilip t istatistiğine göre $\hat{\delta} = 0$ olup olmadığına da bakılabilir (Gujarati vd., 2011).

$\rho = 1$ sıfır hipotezi ile geleneksel yol ile hesaplanan t istatistiği τ (tau) istatistiği olarak bilinir ve bu istatistiğin eşik değerleri Dickey ile Fuller tarafından Monte Carlo simülasyonu ile tablolaştırılmıştır. Bu sebeple literatürde tau sınaması bulan kişileri adı ile diğer bir deyişle Dickey-Fuller (DF) sınaması diye bilinmektedir. Eğer $\rho = 1$ boş hipotezi reddedilirse ilgili zaman serisinin durağan olduğu sonucuna varılır Dickey-Fuller sınaması şu kalıplardaki regresyonlara uygulanır (Gujarati vd., 2011):

$$\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + u_t \quad (3)$$

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \delta Y_{t-1} + u_t \quad (4)$$

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \delta Y_{t-1} + u_t \quad (5)$$

Burada t trend değişkeninin ifade eder. Sıfır hipotezi her üç denklem için de birim kök vardır şeklindedir. 3, 4 ve 5 numaralı denklemlerde sırasıyla sabit ve trend değişkeni bulunmamakta, sadece sabit bulunmakta ve hem sabit hem de trend değişkeni bulunmaktadır. Eğer hata teriminde otokorelasyon (ardışık bağımlılık) sorunu varsa 5 numaralı denklem şu şekilde düzenlenir (Gujarati vd., 2011) :

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \delta Y_{t-1} + \alpha_i \sum_{i=1}^m \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (6)$$

6 numaralı denklemi kurmanın arkasında yatan mantık hata terimindeki otokorelasyon sorununu ortadan kaldıracak kadar terimi modele dahil etmektir. 6 numaralı denkleme DF sınaması uygulanırsa buna genişletilmiş Dickey-Fuller (Augmented Dickey-Fuller, ADF) sınaması denilmektedir (Gujarati v.d., 2011). DF ve ADF

sınama istatistikleri aynı asimptotik özelliklere sahip oldukları için kritik değerleri de aynıdır (Gujarati vd., 2011).

Durağan olmayan serilerde serileri durağan hale getirmek için serilerin çeşitli derecelerden farkları alınmaktadır. Ancak farkların alınması serilerin geçmiş dönemlerde maruz kaldığı kalıcı şokların etkisini ve dönemler arasında ilgili şoklar dışında oluşabilecek uzun dönemli bir ilişkinin varlığını ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Tarı, 2010). Eşbütünleşme (cointegration) analizi iktisadi değişkenlere ait seriler durağan olmasalar bile bu serilerin doğrusal bir kombinasyonunun var olabileceğini ve bu var olan durumun ekonometrik olarak belirlenebileceğini öne sürmektedir (Tarı, 2010). Eş bütünleşme (uzun dönemli denge ilişkisi) analizi değişkenleri etkileyen kalıcı şoklara rağmen değişkenler arasında uzun dönemli bir denge ilişkisinin varlığını gösterir. Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığı “dışsal olan kalıcı şokların farklı dozlarda ve biçimlerde olsa bile sistemdeki tüm değişkenleri ortak olarak etkilemesi ile mümkündür” (Tarı, 2010).

... Sistemdeki her değişken kendilerini ayrı ayrı etkileyen, her biri kendine özgü dışsal, kalıcı şoklara değil, bunları beraberce etkileyen ortak stokastik trendlere sahip olmalıdır. Durağan olmayan iki zaman serisi aynı dereceden entegre iseler, bu durumda iki seri arasında bir eşbütünleşme olabilir ve aralarındaki regresyon yanıltıcı olmaz. Başka bir ifade ile durağan olmayan iki seri bütünleşik iseler, bu durumda iki seri arasında bir eşbütünleşme olabilir ve bu iki serinin orijinal (düzey) değerleri arasında bulunacak regresyon sahte olmayıp, anlamlıdır. İki serinin aynı dereceden entegre olması, ikisindeki trendin birbirini götürmesini ve trend faktöründen arındırılmış bir ilişkinin bulunmasını sağlar (Tarı, 2010, s.415).

Eşbütünleşme yaklaşımının arka planında uzun dönem serilerinde fark almaktan kaynaklanan bilgi kaybını ortadan kaldırma amacı bulunmaktadır. Serilere bakıldığında belirli bir trend ve bu serilerin aralarında var olan farkın değişmediği, sabit olduğu durum söz konusu ise ilgili serilerin eşbütünleşik olma ihtimali yüksektir (Tarı, 2010). Durağan serilerde eşbütünleşme ilişkisinin varlığına bakılmamaktadır. Serinin birim kökü varsa iktisadi olarak bu serinin uzun dönemde yakınsayacağı bir değer bulunmamaktadır. Eğer seriler eş bütünleşme ilişkisi sergiliyorsa uzun dönemde bunları dengeye getirecek, ortalamalardan sapmanın büyümesini engelleyecek mekanizmalar vardır (Tarı, 2010). “Değişkenler arasında

uzun dönemli bir denge ilişkisi olabilmesi için, belli bir ilişki etrafında sürekli ona dönme eğilimi taşıyacak şekilde dalgalanma göstermesi beklenmektedir” (Tarı, 2010).

Y_t ve X_t değişkenleri arasında $Y_t = b_0 + b_1X_t$ biçiminde gösterilebilecek bir uzun dönem denge ilişkisi varsa, bu aritmetik olarak, $Y_t - b_0 + b_1X_t = 0$ demektir. Bu denge bütün dönemler için geçerli olmalıdır. Ancak Y_t ve X_t değişkenlerinin yönelmesi beklenen bu ilişki herhangi bir dönemde gerçekleşmeyebilir. Dolayısıyla $Y_t - b_0 + b_1X_t > 0$ veya $Y_t - b_0 + b_1X_t < 0$ olabilir. Beklenen durum, her bir döneme ait bu sıfırdan farklı değerlerin dönemler boyunca oluşturduğu serinin durağan olması, yani yukarıda gösterilen ilişkiye dönme eğilimi taşımalarıdır. Daha açık bir ifade ile burada önemli olan, u_t hata terimlerinin durağan olup olmamasıdır. Eğer u_t hata terimleri durağan ise iki zaman dizisinde eşbütünleşme var demektir (Tarı, 2010, s.416).

Eşbütünleşme ilişkisinin varlığının araştırılması için geliştirilmiş bazı testler vardır. Eşbütünleşme tekniğinde kullanılan analizler iki temel yaklaşıma dayanmaktadır: Eşbütünleşme ilişkisinin olmadığını söyleyen boş hipotezi test etmek için geliştirilmiş iki aşamalı kalıntılara dayanan süreç (Engle ve Granger Yaklaşımı (1987) - two step residual- based procedure) ve sistem tabanlı azaltılmış rank regresyon (Johansen (1991, 1995) system-based reduced rank regression approach) yaklaşımı (Pesaran vd., 2001). Bu yaklaşımlara ek olarak Park (1990)’ın geliştirdiği değişken ekleme yaklaşımı (variable additon approach) ve Stock ve Watson (1988) tarafından geliştirilen stokastik ortak trend (stochastic common trends approach) yaklaşımı da mevcuttur. Bütün bu yaklaşımların ortak noktası değişkenlerin 1. dereceden entegre olmasına dayanmasıdır (Pesaran vd., 2001). Bu çalışmada eşbütünleşme ilişkisini gösterebilmek için Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Model (Autoregressive Distributed Lag- ARDL) kullanılmıştır. ARDL modeli Pesaran ve Shin (1999) ve Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilmiştir. ARDL yaklaşımının diğer yaklaşımlardan farklı olarak birkaç açıdan avantajı bulunmaktadır. Bu yaklaşımda değişkenlerin entegre derecesine bakılmaksızın eşbütünleşme ilişkisinin varlığı ortaya koyulmaktadır; küçük örneklem için daha uygun bir test sürecine sahiptir, eş anlı olarak hem uzun dönem hem de kısa dönem parametrelerini tahmin

eder. Dezavantajı ise serilerin 2. dereceden entegre olması durumunda kullanışlı olmamasıdır (Khan vd., 2019).

ARDL sınır testi yaklaşımında gerekli olan kısıtlanmamış hata düzeltme modelleri şu şekildedir:

$$\Delta LY_t = \alpha_0 + \alpha_1 t + \sum_{i=1}^m \alpha_{2i} \Delta LY_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{3i} \Delta LX_{t-i} + \alpha_4 LY_{t-1} + \alpha_5 LX_{t-1} + \mu_{1t}$$

$$\Delta LX_t = \beta_0 + \beta_1 t + \sum_{i=1}^m \beta_{2i} \Delta LX_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{3i} \Delta LY_{t-i} + \beta_4 LX_{t-1} + \beta_5 LY_{t-1} + \mu_{2t}$$

Δ birinci fark operatörü, t trend, μ ise otokorelasyon özelliği sergilemeyen, sabit varyansa sahip olan ve normal dağılan hata terimidir. Bütün α ve β katsayıları sıfırdan farklıdır. α_4 ve β_4 ayarlanma hızını temsil etmektedir ve negatif değer alır. α_{2i} ve α_{3i} kısa dönem dinamik katsayıları, α_4 ve α_5 ise uzun dönem katsayıları ifade etmektedir. α_0 ve β_0 sabit parametreleri, μ_{1t} ve μ_{2t} ise beyaz gürültü değişkenini ifade etmektedir. ARDL modelinde her değişken kendi geçmiş değerleri, diğer değişkenlerin geçmiş değerleri, kendi geçmiş değerlerinin farkları ve diğer değişkenlerin farkları üzerine bağlı olarak temsil edilmektedir (Menegaki, 2019).

ARDL yöntemine göre eşbütünleşmenin varlığı analiz edilirken şu hipotezlerden yararlanılır:

$$H_0 : \alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = 0$$

$$H_1 : \alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \alpha_3 \neq 0$$

İlgili hipotezler şu şekilde yorumlanır: Boş hipotez reddedilirse eşbütünleşme ilişkisi vardır. Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen kritik değerler ile F istatistiği sonucunda elde edilen değerler karşılaştırılarak karar verilir.

6.2.3. Tahminler

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 6.7 'de gösterilmiştir.

Tablo 6.7. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Basıklık	Çarpıklık
Kamu Harcaması	19,583	0,951	17,428	20,995	2,715	-0,569
Kişi Başına Düşen GSYİH	9,615	0,222	9,279	9,959	1,766	0,025
Dışa Açıklık	-0,800	0,089	-1,037	-0,705	3,889	-1,372
Kamu İç Borç Stoku	5,614	0,696	3,998	6,499	3,644	-1,151

Tanımlayıcı istatistikler değişkenlerin logaritmik formları üzerinden hesaplanmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenler için ADF birim kök testi yapılarak serilerin durağanlığı ile ilgili bilgi edinilmiştir. Buna göre serilere ait birim kök testi sonuçları Tablo 6.8 'de özetlenmiştir.

Tablo 6.8. Birim kök test sonuçları

Değişkenler	Düzye			
		ADF		PP
	Sabit Terim	Sabit Terim ve Trend	Sabit Terim	Sabit Terim ve Trend
Kamu Harcaması	0,173 (0,962)	-7,316 (0,001)***	-3,234 (0,018)**	-7,656 (0,000)***
Kişi Başına Düşen GSYİH	-0,108 (0,935)	-3,566 (0,064)*	-0,092 (0,950)	-2,695 (0,238)
Açıklık	-3,379 (0,025)**	-2,066 (0,530)	-3,537 (0,007)***	-2,076 (0,559)
Kamu İç Borç Stoku	0,665 (0,987)	-13,642 (0,000)***	-3,380 (0,011)**	-2,806 (0,194)
Birinci Fark				
Kamu Harcaması	-3,135 (0,041)**	-1,924 (0,600)	-3,26 (0,016)**	-1,918 (0,645)
Kişi Başına Düşen GSYİH	-3,909 (0,009)***	-3,844 (0,038)**	-3,909 (0,002)***	-3,851 (0,014)**

Açıklık	-4,702 (0,001)***	-5,430 (0,002)***	-4,617 (0,000)***	-5,458 (0,000)***
Kamu İç Borç Stoku	-3,876 (0,009)***	-5,065 (0,004)***	-3,966 (0,001)***	-4,923 (0,000)***

Değişkenlerin durağanlık sınaması değişkenlerin farklı derecelerde entegre olduğunu göstermektedir. Kamu harcaması, açıklık ve kamu iç borç stoku değişkeni düzeyde durağan özellik sergilerken diğer bir deyişle I (0) düzeyinde durağan iken kişi başına düşen GSYİH değişkeni fark durağan, diğer bir deyişle birinci dereceden, I(1), durağandır. Değişkenlerin farklı derecelerden durağanlık özelliği sergilemesi ARDL eşbütünleşme analizi yapılmasına engel değildir. Ancak diğer eşbütünleşme analizleri için tüm değişkenlerin aynı dereceden entegre olmaları gerekmektedir. ARDL eşbütünleşme ve diagnostik test sonuçları Tablo 6.9’da gösterilmektedir.

Tablo 6.9. ARDL eşbütünleşme ve diagnostik test sonuçları

F- İstatistiği	22,855	
Anlamlılık Düzeyi	Alt Sınır	Üst Sınır
%5	4,956	6,393
%10	3,911	5,210
Optimal Gecikme Uzunluğu	(1, 0, 0, 1, 0)	
Otokorelasyon	0,0186 (0,895)	
Değişen Varyans	0,006 (0,939)	
Fonksiyonel Form	0,046 (0,833)	
Normallik	0,240 (0,887)	

ARDL test sonucundan elde edilen F istatistiği değeri 22,855 çıkmıştır. Bu değer hem %5 hem de %10 üst kritik değerden daha büyüktür. Bu sonuç bize değişkenler arasında uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisinin varlığını göstermektedir. Diagnostik test sonuçları modelde otokorelasyon, değişen varyans ve fonksiyonel biçim hatasının olmadığını göstermektedir. Bu testlerin hepsinin sıfır hipotezi yokluk hipotezidir ve reddedilmemektedir. ARDL testi sonucunda elde edilen kısa ve uzun dönem katsayıları Tablo 6.10’da gösterilmektedir.

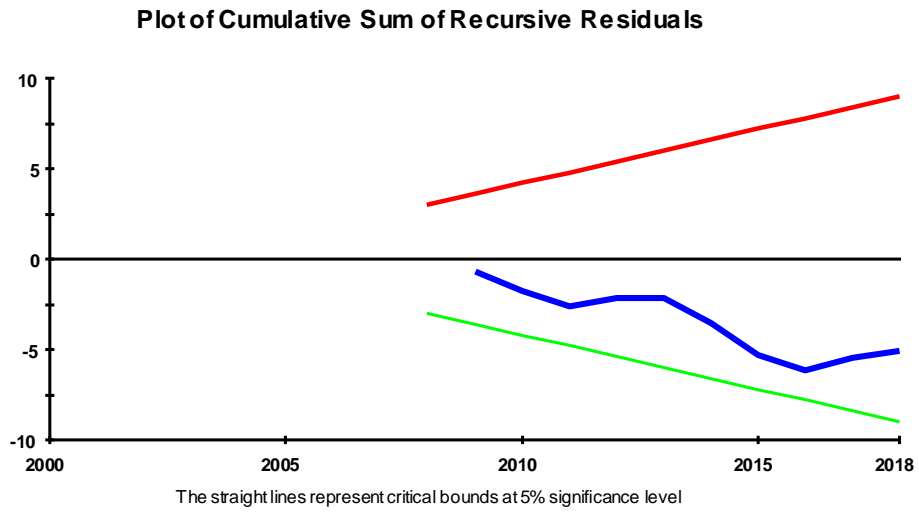
Tablo 6.10. ARDL testi sonucunda elde edilen kısa ve uzun dönem katsayıları

Değişkenler	Uzun Dönem	Kısa Dönem
Kişi Başına Düşen GSYİH	0,0017 (0,997)	0,0009 (0,997)
Kamu İç Borç Stoku	0,496 (0,001)***	0,276 (0,032)**
Açıklık	-1,225 (0,045)**	-0,682 (0,005)***
Seçimler	0,108 (0,046)**	0,027 (0,115)
Trend	0,093 (0,001)***	0,052 (0,003)
Sabit Terim	14,972 (0,004)***	
Hata Düzeltme Katsayısı		-0,556 (0,001)***

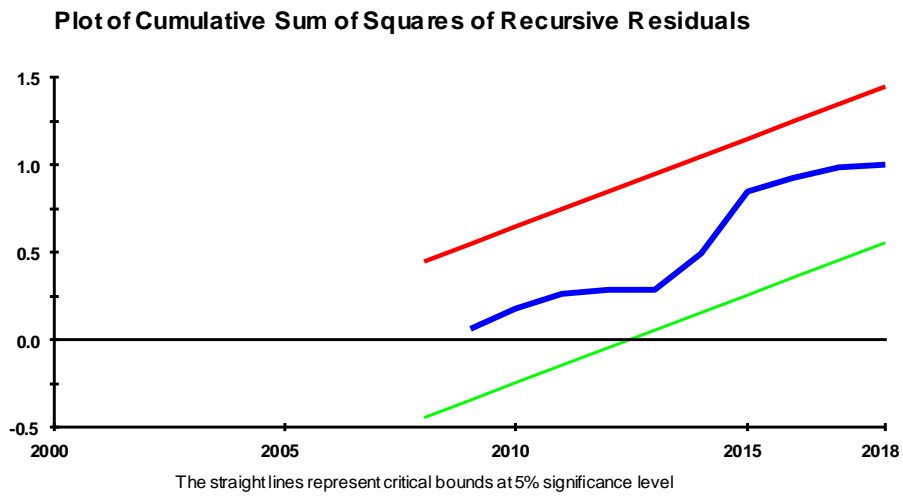
Hem uzun dönem hem de kısa dönem analiz sonuçlarına göre kişi başına düşen GSYİH değişkeninin kamu harcamaları üzerinde anlamlı bir etkisi görülmemektedir. Kamu iç borç stokunun ise kamu harcamaları üzerinde hem kısa hem de uzun dönemde pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı etkisi mevcuttur. Açıklık değişkeninin de hem kısa hem de uzun dönemde kamu harcamaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisi vardır ancak bu etkinin yönü negatiftir. Son olarak seçim değişkeninin uzun dönemde seçim yapılmayan dönemlere kıyasla kamu harcamaları üzerinde arttırıcı yönde ve istatistiksel olarak anlamlı etkisi varken bu etki kısa dönemde işaret olarak aynı kalmakta ancak istatistiksel anlamlılığını yitirmektedir. Hata düzeltme modeli katsayısı ise kısa dönemde değişkenlerin oluşturduğu sapmaların uzun dönemde tekrar eski düzeyine geleceği dinamik ayarlanma hızını vermektedir. Diğer bir deyişle tahmin ettiğimiz modelde uzun dönem durağan dışı denge ilişkisinden sapmaların yaklaşık %55'i bir dönem içerisinde ortadan kalkmaktadır.

Katsayıların uzun ve kısa dönemde istikrarlı bir seyir izlediğini göstermek için kümülatif toplam (CUSUM) ve kümülatif toplam karelerine (CUSUMsq) başvurulmuştur. Şekil 6.1 ve 6.2'de CUSUM ve CUSUMsq test sonuçlarını göstermektedir. Mavi çizgi kırmızı ve yeşil çizginin arasında olduğu için ve bu sınırları kesmediği için uzun dönem katsayılarının istikrarlı olduğu söylenebilir.

Şekil 6.1. CUSUM sonuçları

Şekil 6.2. CUSUMsq sonuçları

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye ekonomisinde genel seçim dönemlerinde hükümetin yeniden seçilebilmek amacı ile kamu harcamaları üzerinde manipülatif bir harekette bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla literatürden yararlanarak teorik temelli bir model oluşturulmuş ve daha sonra güncel bir ekonometrik teknik olan gecikmesi dağıtılmış otoregresif model uygulanarak sonuçlar elde edilmiştir. Kamu harcaması ve seçim değişkeni arasında uzun dönemli anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Seçim dönemlerinde kamu harcamalarının artışı yönünde bir eğilim tespit edilmiştir ancak bu ilişki kısa dönemde ortaya çıkmamaktadır.

Politik bütçe dalgalanmaları konusunda Türkiye için yapılan çalışmalar çoğunlukla politik bütçe döngülerinin varlığını göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatürdeki birçok çalışma ile desteklenmektedir. Örneğin, Onur (2002), Karakaş (2013), Eryılmaz ve Mercan (2015) seçim dönemlerinde mali göstergeler üzerinde politik bütçe döngülerinin olduğunu göstermişlerdir. Bu çalışmada literatürdeki diğer birçok çalışmadan farklı bir ekonometrik yöntem kullanılmış olmasına rağmen sonuçların değişmemiş olması Türkiye için politik bütçe dalgalanmalarının varlığının güçlü olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Ekonomi ve siyaset arasındaki ilişkiyi çeşitli açılardan analiz eden çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmada amaç dünya literatüründe kabul edilen teorik modelin Türkiye için geçerliliğinin sınanmasıyla sınırlı tutulmuştur. Bu amaçla bağımlı değişken olarak kamu harcamaları göz önüne alınmıştır. Gelecek çalışmalar için sadece kamu harcaması değil, kamu gelirleri, özellikle vergi gelirleri ve kamu borçları üzerinde politik bütçe dalgalanmalarının varlığı araştırılabilir. Yine literatürde yeni yeni çalışılmaya başlananan kamu harcama bileşiminin kompozisyonunda seçim dönemlerinde bir değişim olup olmadığının araştırılmasının da yazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2002). *İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri*. Bursa: Vipaş Yayınları.
- Acemoglu, D., Laibson, D., & John, A. List, 2016. *Economics*. İstanbul :Beta kitapevi.
- Afonso, A. (2008) Ricardian fiscal regimes in the European Union. *Empirica*, 35(3), 313–334.
- Alesina, A. 1987. Macroeconomic policy in a two-party system as a repeated game. *Quarterly Journal of Economics*, 102(8), 651-78.
- Alesina, A. (1988). Macroeconomics and politics. *NBER macroeconomics annual*, 3, 13-52.
- Alesina, A. & J. Sachs. 1988. Political parties and the business cycle in the United States, 1948-1984. *Journal Money, Credit and Banking*, 20(2), 63-82.
- Alesina, A. F. & Tabellini, G. (1988). Voting on the budget deficit. *NBER Working Paper*. 1-23
- Alesina, A. (1989). Politics and business cycles in industrial democracies. *Economic policy*, 4(8), 55-98.
- Alesina, A., Cohen, G. D., & Roubini, N. (1992). Macroeconomic policy and elections in OECD democracies. *Economics & Politics*, 4(1), 1-30.
- Alesina, A. & Roubini, N. (1992). Political cycles in OECD economies. *The Review of Economic Studies*, 59(4), 663-688.
- Alesina, A., Cohen, G.D. & Roubini, N. (1993). Electoral business cycle in industrial democracies. *European Journal of Political Economy*, 9(1), 1–23.
- Alesina, A., Ardagna, S., & Trebbi, F. (2006). Who adjusts and when? The political economy of reforms. *IMF Staff Papers*, 53(1), 1-29.

- Alt, J.E. & Lassen, D.D. (2006). Transparency, political polarization, and political budget cycles in OECD countries. *American Journal of Political Science*, 50(3), 530–550.
- Ashworth, J. & Heyndels, B. (2002). Tax structure turbulence in OECD countries. *Public Choice*, 111(3-4), 347–376.
- Alpago, H. (2018) Krizlerin Ekonomideki Yeri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 1148-1167.
- Altıok, M. (2016), *Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi Türkiye Uygulaması (1980-2015)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Bahçe, B. A. (2006). *Politik Konjonktür Dalgalanmaları Çerçevesinde Seçimlerin Ekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisi Ve Türkiye Uygulaması (1980-2006)*. Yüksek Lisans Tezi. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Baleiras, R. N. & Santos, Vaco, (2000). Behavioral and Institutional Determinants of Political Business Cycles. *Public Choice*, 104, 121-147.
- Bahçekapılı, C. (2015). Türkiye Ekonomisinde 2011 Sonrası Sınırlı Büyümenin Nedenleri Üzerine Bir Analiz. *Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 37(1), 111-124.
- Balcı, D. (2016). *Seçimlerin Kamu Harcaması Kompozisyonu Üzerine Etkilerinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. Doktora Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, D. & Çavuşoğlu, T. (2018). Seçimlerin Kamu Harcaması Kompozisyonu Üzerine Etkilerinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. *Amme İdaresi Dergisi*, 51(2), 53-85.
- Balyemez, A. S. (2008). *Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Kamu Maliyesine Yansımaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir*

Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Barberia, L. & Avelino, G. (2011). Do political budget cycles differ in Latin American democracies? *Journal of Lacea Econom'ia*, 11(2), 101–134.

Bayar, A. H., & Smeets, B. (2009). Economic, political and institutional determinants of budget deficits in the European Union. CESifo Working Paper, No. 2611, 1-44

Baxter, M. & King, R. (1999). Fiscal Policy in General Equilibrium. *American Economic Review*, 83 (3), 315-334.

Becketti, S. (2013). *Introduction to Time Series Using Stata*. USA: Stata Press.

Benli, T. (2017). *Konjonktür Hareketler Ve İşletmelerin Yatırım Kararlarının Firma-Menkul Kıymet Yatırımları Açısından Kavramsal İncelemesi*. Turkish Journal Of Marketing, 2(3), S. 104-124

Bernanke, B., Gertler, M. & Gilchrist, S. (1996). The Financial Accelerator in a Quantitative Business Cycle Framework. *Review of Economics and Statistics*, 78 (1), 1-15.

Block, S.A. (2002). Political business cycles, democratization, and economic reform: the case of Africa. *Journal of Development Economics*, 67(1), 205–228.

Block, S.A., Ferree, K.E. & Singh, S. (2003). Multiparty competition, founding elections and political business cycles in Africa. *Journal of African Economies*, 12(3), 444–468.

Bove, V., Efthyvoulou, G. & Navas, A. (2014). Political cycles in public expenditure: butter vs guns. Working Papers 2013016, The University of Sheffield, Department of Economics. 20/03/2020 tarihinde https://ideas.repec.org/p/ris/nepswp/2013_007.html adresinden erişilmiştir.

- Braun, R. A. (1994). Tax disturbances and real economic activity in the postwar United States. *Journal of Monetary Economics*, 33(3), 441-462.
- Brender, A. & Drazen, A. (2003). Where does the political budget cycle really come from? *CEPR Discussion Papers 4049, C.E.P.R.* 20/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/cpr/ceprdp/4049.html> adresinden erişilmiştir.
- Brender, A. & Drazen, A. (2005). Political budget cycles in new versus established democracies. *Journal of Monetary Economics*, 52(7), 1271–1295.
- Burns, A. & Mitchell, W. C. (1946). *Measuring Business Cycles* (Vol. 2). New York, NY: National Bureau of Economic Research. 12/01/2020 tarihinde <http://www.nber.org/books/burn46-1> adresinden erişilmiştir.
- Burns, A. F., & Mitchell, W. C. (1947). Measuring business cycles. *Science and society*, 11 (2), 192-195
- Burnside, C., Eichenbaum, M., & Rebelo, S. (1996). Sectoral Solow Residuals. *European Economic Review*, 40 (3-5), 861-869.
- Buti, M. & Van Den Noord, P. (2004). Fiscal discretion and elections in the early years of EMU. *Journal of Common Market Studies*, 42(4), 737–756.
- Cebeci, İ. (2019). Politik Konjonktür Teorileri: Literatür Taraması. *Journal Of International Social Research*, 12(62), 1194-1203.
- Christiano, L. J., Eichenbaum, M., & Vigfusson, R. (2003). *What happens after a technology shock?* (Working Paper No. 9819). National Bureau of Economic Research.
- Cogley, T. & Nason, J. (1995). Output Dynamics in Real Business Cycle Models. *American Economic Review*, 85 (3), 492-511.
- Combes, J.-L., Maurel, M. & Ebeke, C. (2015). The effect of remittances prior to an election. *Applied Economics* 47(28), 1–16. Costa-Fernandes, A.L. and Mota, P.R.

- Costa-Fernandes & Mota. (2013). The present sovereign debt crisis of the euro zone peripheral countries: a case of non-mature democracies and less developed economies. *Panaoeconomicus* 3(Special Issue), 291–310.
- Cukierman, A., & Meltzer, A. H. (1986). A positive theory of discretionary policy, the cost of democratic government and the benefits of a constitution. *Economic Inquiry*, 24(3), 367-388.
- Çinko, L. (2006). Geleneksel Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 247-258.
- Dixit, A. & Stiglitz, J. (1977). Monopolistic Competition and Optimum Product Diversity. *American Economic Review*, 67 (3), 298-308.
- Drazen, A. (2000). The political business cycle after 25 years. *NBER macroeconomics annual*, 15, 75-117.
- Dreher, A. & Vaubel, R. (2004) Do IMF and IBRD cause moral hazard and political business cycles? Evidence from panel data. *Open Economies Review* 15(1), 5–22.
- Dubois, E. (2016). Political business cycles 40 years after Nordhaus. *Public Choice*, 166(1-2), 235-259.
- Durmuş, H. (2018). Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesi: Örtük Enflasyon Ve Açık Enflasyon Dönemleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 181-201.
- Dursun, G. D. (2008). 1990-2006 Yılları Arası Türkiye’nin Vergi Kapasitesinin Hesaplanmasına Ait Bir Araştırma. *Maliye Ve Finans Yazıları*, 1(79), 45-60.
- Dünya Bankası. (2020), Türkiye’nin Ekonomik Göstergeleri. 16/02/2020 tarihinde <https://data.worldbank.org> adresinden erişilmiştir.

Ebeke, C. & Ölçer, D. (2013). Fiscal policy over the election cycle in low-income countries. IMF Working Papers 13/153, International Monetary Fund. 18/02/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/13-153.html> adresinden erişilmiştir.

Efthyvoulou, G. (2012) Political budget cycles in the European Union and the impact of political pressures. *Public Choice* 153(3), 295–327.

Eğilmez, M. (2014a). Konjonktür. Kendime Yazılar, 02/11/2019 tarihinde <Http://Www.Mahfiegilmez.Com/2014/12/Konjonktur.Html> adresinden erişilmiştir.

Eğilmez, M. (2014b). Seçim Sonuçları, Büyüme Oranlarıyla Oy Oranları Arasındaki İlişkiyi Doğruladı. Kendime Yazılar, 12/03/2020 tarihinde <http://www.mahfiegilmez.com/2014/03/secim-sonuclar-buyume-oranlaryla-oy.html> adresinden alınmıştır.

Eğilmez, M. (2018). Erken Seçime Giderken Türkiye Ekonomisinin Görünümü. Kendime Yazılar, 15/03/2020 tarihinde <http://www.mahfiegilmez.com/2018/04/erken-secime-giderken-turkiye.html> adresinden alınmıştır.

Eğilmez, M. (2019). Krizden Çıkışın Anahtarı. Kendime Yazılar, 16/03/2020 tarihinde <http://www.mahfiegilmez.com/2019/04/krizden-cksn-anahtar.html> adresinden alınmıştır.

Ehrhart, H. (2013). Elections and the structure of taxation in developing countries. *Public Choice*, 156(1), 195–211.

Ejder, H. L. (2012). Türkiye’de Bütçe Politikaları: 2002–2012 Dönemi. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 53-78.

Erdoğan, S. (2004). *Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi Perspektifi ile Siyaset Ekonomi İlişkileri*. İstanbul: Değişim Yayınevi.

- Ergun, M. (2000). Electoral political-business cycles in emerging markets: Evidence from Turkey. *Russian and East European Finance and Trade*, 36(6), 6-32.
- Eryılmaz, F. (2014). *Politik konjonktür teorileri ışığında Türk iktisat politika çıktılarının analizi*. Doktora tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Eryılmaz, F., & Mercan, M. (2015). Political Budget Cycles: Evidence From Turkey. *Annals of Constantin Brancusi University of Targu-Jiu. Economy Series*, (2).
- Evans, L. (1992). Productivity Shocks and Real Business Cycles. *Journal of Monetary Economics*, 29 (2), 191-208.
- Farmer, R. (1999). *Macroeconomics of Self-fulfilling Prophecies* (2nd ed.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Fisher, J. (2003). *Technology Shocks Matter* (Working Paper No. 02-14). Federal Reserve Bank of Chicago.
- Finn, M. (2000). Perfect Competition and the Effects of Energy Price Increases on Economic Activity, *Journal of Money, Credit and Banking*, 32 (3), 400-416
- Fırat, E. (2012). Konjonktür Teorileri Işığında Türkiye'deki İktisadi Dalgalanmalar. In *International Conference on Eurasian Economies, Session D* (Vol. 2, ss. 406-413).
- Franzese, Jr., R.J. (2000) Electoral and partisan manipulation of public debt in developed democracies, 1956- 90. In R.R. Strauch and J. von Hagen (eds), *Institutions, Politics and Fiscal Policy*, Vol. 2 of ZEI Studies in European Economics and Law (pp. 61–83). New York City: Springer.
- Galeotti, A. & Salford, G. (2001) Electoral cycles: do they really fit the data? Tinbergen Institute Discussion Paper 2001/76, Tinbergen Institute. 25/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/tin/wpaper/20010076.html> adresinden erişilmiştir.

- Gali, J. (1999). Technology, Employment and the Business Cycle: Do Technology Shocks Explain Aggregate Fluctuations? *American Economic Review*, 89 (1), 249-271.
- Gilpin, R. (2012). *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Polisiği. Kripto Basın Yayın*
- Gelir İdare Başkanlığı, (2020). 02/12/2019 tarihinde <https://gib.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Golinelli, R. & Momigliano, S. (2006) Real-time determinants of fiscal policies in the euro area. *Journal of Policy Modeling*, 28(9), 943–964.
- Gujarati, D.N. vd. (2011). *Temel Ekonometri*. (Çev. Ü. Şensesen & G.G. Şenesen) İstanbul, 8. Basım, Literatür Yayıncılık.
- Güneş, H. H. (2009). İktisat Tarihi Açısından Nüfus Teorileri Ve Politikaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 126-138.
- Hagen, T. (2007) Estimating the effect of parliamentary elections on primary budget deficits in OECD countries. *Economics Bulletin*, 8(8),1–5.
- Hallerberg, M., de Souza, L.V. & Clark, W.R. (2002) Political business cycles in EU accession countries. *European Union Politics*, 3(2), 231–250.
- Hanusch, M. (2012) Mooted signals: Economic disturbances and political budget cycles. *Journal of Applied Economics*, 15(2), 189–212.
- Hanusch, M. & Vaaler, P.M. (2013). Credit rating agencies and elections in emerging democracies: guardians of fiscal discipline? *Economics Letters*, 119(3), 251–254.
- Hanusch, M. & Keefer, P. (2014). Younger parties, bigger spenders? Party age and political budget cycles. *European Economic Review*, 72(C), 1–18.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2019). 2018 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri ve Beklentiler Raporu. 12/02/2020 tarihinde <https://www.hmb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

- Hibbs, D. 1977. Political parties and macroeconomic policy. *The American Political Science Review* 71(December): 1467-1487.
- Hibbs, D. 1987a. *The American Political Economy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hobikoğlu, E. (2011) Yeni Ekonomide Konjonktür Dalgalanmaları Bağlamında Schumpeterci Yaklaşım Ve İnovasyon İlişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, (43), 289-306.
- Hotunluoglu, H. (2016). Türkiye'de Politik Bütçe Hareketlerinin Kamu Harcamalarının Dağılımı Açısından Analizi. *Yönetim ve Ekonomi*, 23(1), 113.
- Johansen, S. (1991). Estimation and hypothesis testing of cointegrating vectors in Gaussian vector autoregressive Models. *Econometrica*, 59: 1551–1580.
- Johansen, S. (1995). *Likelihood-Based Inference in Cointegrated Vector Autoregressive Models*. Oxford: Oxford University Press.
- Jong-A-Pin, R., Sturm, J.- E. & de Haan, J. (2012). Using real time data to test for political budget cycles. CESifo Working Paper Series 3939, CESifo Group Munich. 26/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/ces/ceswps/3939.html> adresinden erişilmiştir.
- Joseph Kitchin (1861-1932). 18/12/2019 tarihinde <https://policonomics.com/joseph-kitchin/> adresinden erişilmiştir.
- Kaplan, S.B. & Thomsson, K. (2014). The political economy of sovereign borrowing: explaining the policy choices of highly indebted governments. Working Papers 2014-10, The George Washington University, Institute for International Economic Policy. 25/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/gwi/wpaper/2014-10.html> adresinden erişilmiştir.
- Kapusızoğlu, M. (2011). Ekonomik Kriz, 2002 Seçimleri ve Seçmen Tercihi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(2), 121-131.

- Karakaş, M. (2013). Political Business Cycles in Turkey: A Fiscal Approach. *Journal of Management and Economics*, 20 (1).
- Katsimi, M. & Sarantides, V. (2012). Do elections affect the composition of fiscal policy in developed, established democracies? *Public Choice*, 151(1), 325–362.
- Kaya, G. D. & Kaygısız, D. A. (2015). 2008 Küresel Krizi Ve Sonrasında Türkiye’de Uygulanan Maliye Politikalarına Genel Bir Bakış. *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, 11(26), 171-194.
- Kelley, A. (1969). Demographic Cycles and Economic Growth: The Long Swing Reconsidered. *The Journal of Economic History*, 29(4), 633-656.
- Kesebir, M. (2018). Türkiye'de 2001 Krizi Sonrası Bankacılık Sektörünün Durumu, Yapısal Reformlar İle Son Yıllardaki Gelişmeler. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(2), 1-19.
- Keskingöz, H, (2014). Türk Sanayisinin Konjonktürel Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1) 155-166.
- Khan, M.K. vd. (2019). The Effect of Migrant Remittances on Economic Growth: an ARDL Approach, *Engineering Economics*, 30 (4): 434-441.
- Kim, I. M. & Loungani, P. (1992). The Role of Energy in Real Business Cycle Models. *Journal of Monetary Economics*, 29 (2), 173-189.
- King, R., Plosser, C., Stock, J. & Watson, M. (1991). Stochastic Trends and Economic Fluctuations. *The American Economic Review*, 81 (4), 819-840.
- King, R. G. & Rebelo, S. T. (1999). Resuscitating real business cycles in Handbook of macroeconomics. In J. B. Taylor & M. Woodford (Eds.), *Handbook of Macroeconomics* (Vol. 1, pp. 927-1007). Amsterdam: Elsevier.

- Kirschen E. S. vd. (1964). *Economic Policy in Our Time*, vol. 1 Amsterdam: North-Holland, 19.03.2020 tarihinde <https://agris.fao.org/agris-search/search.do?recordID=US201300506350> adresinden erişilmiştir.
- Klasnja, M. (2008). Electoral rules, forms of government, and political budget cycles in transition countries. *Panoeconomicu*, 55(2), 185–218.
- Klomp, J. & de Haan, J. (2013a). Conditional election and partisan cycles in government support to the agricultural sector: an empirical analysis. *American Journal of Agricultural Economics*, 95(4), 793–818.
- Klomp, J. & de Haan, J. (2013b). Do political budget cycles really exist? *Applied Economics*, 45(3), 329–341.
- Klomp, J. & de Haan, J. (2013c). Political budget cycles and election outcomes. *Public Choice*, 157(1-2), 245–267.
- Klomp, J. & de Haan, J. (2013d). Popular protest and political budget cycles: a panel data analysis. *Economics Letters*, 120(3), 516–520.
- Knoop, T. A. (2004). *Recessions And Depressions: Understanding Business Cycles*, Usa. Greenwood Publishing Group. ss. 17-19 26/03/2020 tarihinde https://Books.Google.Com.Tr/Books?İd=Ak_Pqo2npruc&Pg=Pa11&Hl=Tr&Source=Gbs_Toc_R&Cad=3&Fbclid=Iwar1bafdjn2ym15lc1zk74bn56srxTkhmj4aobft1v919413hur9nd0lps#V=Onepage&Q&F=True adresinden erişilmiştir.
- Kouvavas, O. (2013). Political budget cycles revisited, the case for social capital. MPRA Paper 57504, University Library of Munich, 20/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/pra/mprapa/57504.html> adresinden erişilmiştir.
- Kramer, G. H. (1971). Short-term fluctuations in US voting behavior, 1896–1964. *American political science review*, 65(1), 131-143.
- Kraemer, M. (1997). Electoral budget cycles in Latin America and the Caribbean: incidence, causes, and political futility. Research Department Publications

4084, Inter-American Development Bank, Research Department, 20/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/idb/wpaper/4084.html> adresinden erişilmiştir.

Kuester, D., & Britton, C. R. (2003). A Re-examination of the Sunspot-Weather–Theory of Business Cycles. *In Forum of the Association for Arid Land Studies, International Center for Arid and Semi-arid Land Studies, Texas Tech University, Lubbock TX*, 19 (1), 16-23.

Mandon, P., & Cazals, A. (2019). Political Budget Cycles: Manipulation by Leaders versus Manipulation by Researchers? Evidence from a Meta-Regression Analysis. *Journal of Economic Surveys*, 33(1), 274-308.

Maloney, K. J., & Smirlock, M. L. (1981). Business cycles and the political process. *Southern economic journal*, 377-392.

Maurel, M. (2006). The political business cycles in the EU enlarged. Université Paris1 Panthéon-Sorbonne (Post-Print and Working Papers) halshs-00267475, HAL, 20/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/hal/cesptp/halshs-00267475.html> adresinden erişilmiştir.

Menegaki, Angeliki N. (2019). The ARDL Method in the Energy-Growth Nexus Field; Best Implementation Strategies. *Economies*, 7(4), 105.

McGrattan, E. R. (1994). The macroeconomic effects of distortionary taxation. *Journal of Monetary Economics*, 33(3), 573-601.

Morozumi, A., Veiga, F.J. & Veiga, L.G. (2014). Electoral effects on the composition of public spending and revenue: evidence from a large panel of countries. Discussion Papers 2014/16, University of Nottingham, Centre for Finance, Credit and Macroeconomics (CFCM), 20/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/not/notcfc/14-16.html> adresinden erişilmiştir.

Mosley, P. & Chiripanhura, B. (2012). The African political business cycle: varieties of experience. Working Papers 2012002, The University of Sheffield,

Department of Economics. 21/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/shf/wpaper/2012002.html> adresinden erişilmiştir.

Mourao, P.R. (2011). Has trade openness already voted? A panel data study. *Emerging Markets Finance and Trade*, 47(5), 53–71.

National Bureau of Economic Research, *Business Cycle Dating Committee* (2010). 03/02/2020 tarihinde <https://www.nber.org/cycles/april2010.html> adresinden erişilmiştir.

Nelson, C. & Plosser, C. (1982). Trends and Random Walks in Macroeconomic Time Series: Some Evidence and Implications. *Journal of Monetary Economics*, 10 (2), 139-162.

Nieto-Parra, S. and Santiso, J. (2009). Revisiting political budget cycles in latin America. OECD Development Centre Working Paper 281 281, OECD, 21/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/oec/devaaa/281-en.html> adresinden erişilmiştir.

Norrbin, S. C. (1988). The Relation Between Price and Marginal Cost in U.S. Industry. A Contradiction. *Journal of Political Economy*, 101 (6), 1149-1164.

Nordhaus, W. D. (1975). The political business cycle. *The review of economic studies*, 42(2), 169-190.

Nyblade, B. & O'Mahony, A. (2014). Playing with fire: pre-electoral fiscal manipulation and the risk of a speculative attack. *International Studies Quarterly*, 58(4), 828–838.

Onur, S. (2002). Politik Bütçe Döngüleri ve Türkiye Ekonomisi (1975-2000). *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 85-126.

Özatay, F. (1999). Populist policies and the role of economic institutions in the performance of the Turkish economy. *Yapı Kredi Economic Review*, 10(1), 13-26.

Özçelik, Ö. & Sunay, B. E. (2018). Konjonktürel Dalgaların Tarihsel Gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Geybullu Ramazanoğlu Özel Sayısı, S.845-865.

Özkan, F. (2010). *Politik Konjonktür Dalgaları (Türkiye Analizi)*. Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi SOSYAL Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Özkan, F. Tarı, R. (2011). Türkiye’de 1980 Sonrası Seçim Dönemlerinin Politik Konjonktürel Dalgaları Teorisi Çerçevesinde Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı, 36 Ağustos-Aralık, 223-238.

Parasız, İ. & Bildirici, M. (2014). *Modern Konjonktür Teorileri, Konjonktürel Dalga Tahminleri Konjonktürel Dalgaların Tarihi*. 20/09/2019 tarihinde https://www.researchgate.net/profile/Melike_Bildirici/publication/265165228_Modern_Konjonktur_Teorileri_Konjonktürel_Dalga_Tahminleri_Konjonktürel_Dalgaların_Tarihi2/links/5402271d0cf23d9765a5274f/Modern-Konjonktuer-Teorileri-Konjonktuerel-Dalga-Tahminleri-Konjonktuerel-Dalgaların-Tarihi2.Pdf adresinden erişilmiştir.

Park, Joon Y. (1990). Testing for unit roots and cointegration by variable addition. *Advances in econometrics*, 8(2), 107-133.

Parkin, M. (2010). *İktisat*. (Çev. Uzun, S, Demir, S ve Güneş, S.) Ankara: Akademi Yayıncılık.

Paya, M. (2001). *Makro İktisat*. Filiz Kitapevi, İstanbul

Persson, T. & Tabellini, G. (2003a). Do electoral cycles differ across political systems? Working Papers 232, IGIER (Innocenzo Gasparini Institute for Economic Research), 21/03/2020 tarihinde Bocconi University, <https://ideas.repec.org/p/igi/igierp/232.html> adresinden erişilmiştir.

Pesaran, M.H. & Shin, Y. (1999). An Autoregressive Distributed-Lag Modelling Approach to Cointegration Analysis. In S. Strøm (Ed.), *Econometrics and*

Economic Theory in the 20th Century. Cambridge: Cambridge University Press.

Pesaran, M.H. vd. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.

Pigou, A. C. (1927). *'Industrial Fluctuations' London And New York*. 02/03/2020 tarihinde

[File:///C:/Users/Admin/Downloads/9781315441122_Preview%20\(1\).Pdf](File:///C:/Users/Admin/Downloads/9781315441122_Preview%20(1).Pdf)
adresinden erişilmiştir.

Potrafke, N. (2007). Social expenditures as a political cue ball? OECD countries under examination. Discussion Papers of DIW Berlin 676, DIW Berlin, German Institute for Economic Research, 22/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/diw/diwwpp/dp676.html> adresinden erişilmiştir.

Potrafke, N. (2010). The growth of public health expenditures in OECD countries: do government ideology and electoral motives matter? *Journal of Health Economics*, 29(6), 797–810.

Prescott, E. (1986). *Theory Ahead of Business-Cycle Measurement* (Staff Report No. 102). Federal Reserve Bank of Minneapolis

Ramey, V. & Shapiro, M. (1998). *Costly Capital Reallocation and the Effects of Government Spending*. Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 48 (1), 145-194.

Rodrik, D. (1998). Why do more open economies have bigger governments? *Journal of political economy*, 106 (5) : 997-1032.

Rogoff, K. S. (1987). Equilibrium political budget cycles. *NBER Working Paper*, 1-37

Rogoff, K. & Sibert, A. (1988). Elections and macroeconomic policy cycles. *The review of economic studies*, 55(1), 1-16.

- Rogoff, K. (1990). Equilibrium Political Budget Cycles. *The American Economic Review*, 80(1), 21-36
- Rotemberg, J. J. & Woodford, M. (1996). Real-business-cycle models and the forecastable movements in output, hours, and consumption. *The American Economic Review*, 86 (1), 71-89.
- Schuknecht, L. (1996). Political business cycles and fiscal policies in developing countries. *Kyklos*, 49(2), 155–170.
- Schuknecht, L. (2000). Fiscal policy cycles and public expenditure in developing countries. *Public Choice*, 102(1–2), 115–130.
- Sevüktekin, M. & Nargeleçekenler, M. (2010). *Ekonometrik zaman serileri analizi: EViews uygulamalı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Shelton, C. (2014). Legislative budget cycles. *Public Choice*, 159(1), 251–275.
- Shi, M. & Svensson, J. (2006). Political budget cycles: Do they differ across countries and why? *Journal of Public Economics*, 90(8–9), 1367–1389.
- Singleton, K. (1988). Econometric issues in the analysis of equilibrium business cycle models. *Journal of Monetary Economics*, 21 (2-3), 361-386.
- Škare, M., & Stjepanović, S. (2016). Measuring business cycles: a review. *Contemporary Economics*, 10(1), 83-94.
- Skousen, M. (2014). *İktisadi düşünce tarihi: Modern iktisadın inşası büyük düşünürlerin hayatları ve fikirleri*. (Çev. Acar, M., Erdem, E., Toprak, M., & Demir, Ö.) Ankara, 6. Basım, Liberte Yayınları.
- Sönmez, S. (2000). Yeni Kalkınma Planı'nın Arka Bahçesi: İstikrar ve " Reform" lar. *Mülkiye Dergisi*, 24(224), 93-98.
- Stock, James H. & Mark, Watson W. (1988). Testing for common trends. *Journal of the American statistical Association*, 83(404), 1097-1107.

- Stanova, N. (2009). Are there political fiscal cycles in NMS? Working Papers 2009013, University of Antwerp, Faculty of Applied Economics. 23/03/2020 tarihinde <https://EconPapers.repec.org/RePEc:ant:wpaper:2009013> adresinden erişilmiştir.
- Streb, J.M., Lema, D. & Torrens, G. (2009). Checks and balances on political budget cycles: cross-country evidence. *Kyklos*, 62(3), 426–447.
- Streb, J.M., Lema, D. & Garofalo, P. (2012). Temporal aggregation in political budget cycles. *Journal of Lacea Econom'ia*, 11(1), 39–78.
- Şeker, S.E. (2014). Kondratieff Dalgaları ve Yenilik. *YBS Ansiklopedi*, Cilt 1, Sayı 1.
- Şimşek, T. (2015). *Modern Konjonktür Teorileri Çerçevesinde Ekonomik Dalgalanmalar: Politik İstikrarın Etkileri Üzerine Panel Veri Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Unay, C. (2001). *Makro Ekonomi*. Bursa: Vipaş Yayınevi.
- Tarı, R. (2010). *Ekonometri*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- TCMB. (2013). Enflasyon ve Fiyat İstikrarı. 17/02/2020 tarihinde Tarihinde <http://www.tcmb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- TCMB. (2018). Enflasyon Raporu. 17/02/2020 tarihinde <http://www.tcmb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Tinbergen, J. (1981). Kondratiev Cycles and So-called Long Waves. *Futures*, August:258-263
- Toigonbaeva, D., & Eser, R. (2011). Psikoloji ve iktisadın birleşimi olarak, davranışsal iktisat. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 287-321.

TOBB. (2009). Ekonomik Rapor. 18/02/2020 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/> adresinden alınmıştır.

TOBB. (2013). Ekonomik Rapor. 18/02/2020 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/> adresinden alınmıştır.

TOBB. (2014). Ekonomik Rapor. 18/02/2020 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/> adresinden erişilmiştir.

TOBB. (2017). Ekonomik Rapor. 18/02/2020 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/> adresinden erişilmiştir.

TOBB. (2018). Ekonomik Rapor. 18/02/2020 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/> adresinden erişilmiştir.

TOBB. (2019). Ekonomik Rapor. 18/02/2020 tarihinde <https://www.tobb.org.tr/> adresinden erişilmiştir.

Troeger, V. & Schneider, C.J. (2012). Strategic budgeteering and debt allocation. CAGE On- line Working Paper Series 85, Competitive Advantage in the Global Economy (CAGE), 22/03/2020 tarihinde <https://ideas.repec.org/p/cge/wacage/85.html> adresinden erişilmiştir.

Tujula, M. & Wolswijk, G. (2007). Budget balances in OECD countries: what makes them change? *Empirica*, 34(1), 1–14.

Turan, Z. (2011). Dünyadaki ve Türkiye'deki krizlerin ortaya çıkış nedenleri ve ekonomik kalkınmaya etkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 56-80.

Tutar, İ. & Tansel A. (2000). Political business cycles, institutional structure and budget deficits in Turkey. *Economic Research Forum Working Paper*.

- Tüğen, K. & Güngör, G. (2013). Türkiye’de 1980-2011 Döneminde Bütçe Açıkları ve Açıkların Finansmanında Vergilerin Rolü. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 50(575), 19-29
- Yar, F. (2015). Türkiye’de 2007 ve 2011 Yılı Milletvekili Genel Seçimlerinin Politik Konjonktür Dalgalanmaları Açısından Değerlendirilmesi. *A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 23-47.
- Yegen, B. (2018). *Türkiye’de Ve Seçilmiş Ülkelerde Politik Bütçe Döngülerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi (1996-2015)*. Doktora Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yıldırım, N. (2009). *Politik Konjonktürel Dalgalanmalar-Bir Uygulama*. Yüksek lisan tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yılmaz, Ö., Kızıltan, A., & Vedat, Kaya (2005). İktisadi Kriz Kuramları, Finansal Küreselleşme Ve Para Krizleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (24), 77-97.
- Zarnowitz, V. (1992). *Business Cycles Theory, History, Indicators and Forecasting*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Sezgin, Ş. & Sezgin, S. Politik bütçe döngüleri ve Türkiye’de seçimler. *Journal of Life Economics*, 4(2), 17-34.
- Wright, J. (2011). Electoral spending cycles in dictatorships. Manuscript, Pennsylvania State University. 22/03/2020 tarihinde <https://www.personal.psu.edu/jgw12/blogs/josephwright/ESC1.pdf> adresinden erişilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Merve DURGUT
Medeni Hali: Bekâr
Yabancı Dili: İngilizce
Eğitim Durumu
Lise: Şehit Sedat Pelit Anadolu Lisesi
Lisans: Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Bölümü